

CONTRA

nr 1 1992 (nr 101 från starten) årgång 18 Pris 25:–

**Contras
frihetspris**

**Carl Bildt – trendig statsminister
Kan vi lita på regeringen?
Sveket mot balterna**

FRIHETENS RÖST
— för västerländsk demokrati —

CONTRA

oberoende borgerlig tidskrift
utges sex gånger årligen
ISSN 0347-6472

Copyright Sthelsen Contra

Eftertryck endast efter överenskommelse

Ansvarig utgivare

Anders Fjällström

Adress

Box 8052, 104 20 STOCKHOLM

Tel 08-654 95 52 (även 08-751 56 26)

Telefax: 08-654 95 52 (ring oss innan Du faxar)

Frihetens röst (telefonvarare) 08-652 48 99

Prenumeration

Minst 145, rekommenderat 200 kronor, per år.

Inbetalas på postgiro 85 95 89-4

eller bankgiro 261-2638.

Finland: Minst 110 mark per år.

Finländskt postgiro 1125 82-9.

Norge: Minst 155 norska kronor per år.

Norskt postgiro 1 99 82 77.

Danmark: Minst 155 danska kronor per år.

Danskt postgiro 1 69 06 98.

Medarbetare

Styrelseordförande: Géza Mólnár

Redigering & Layout: Anders Fjällström

Redaktion: Christer Arkelors, Anders Fjällström,

Carl G. Holm och Benny Rung

Övriga medarbetare: Tommy Hansson, Bertil

Häggman, Bertil Lindblom, Alf Norbäck, Arne

Sandström, Roger Söderqvist, Heidi Torbergson

samt Peter Harvig, Köpenhamn, Allan C.

Brownfeld, Washington och Rune Westin, Sydney.

Annonser

Johannes Dirfeldt 0522-416 06

Länskontakter

Blekinge: Mats Mårtensson 0455-133 36

Bohuslän: Karl Gustaf Kleen 0523-315 10

Göteborg: Alf Norbäck 0498-102 06

Gävleborg: Grette Blomgren 026-27 31 23

Göteborg: Magnus Ekelund 031-84 70 21

Halland: Jörn Alwerud, 0346-620 46

Jämtland: se Västernorrland

Jönköping: David Stavenheim 036-18 68 62

Kalmar: Se Jönköping

Kopparberg: se Gävleborg

Kristianstad: Ola Axelsson 0451-802 65

Kronoberg: Bengt Sjöberg 0372-147 21

Malmöhus: Mats Gunnarsson 0418-229 43

Norrboten: Elisabeth Olsson 0970-340 85

Skaraborg: Frank Wurm 0500-335 44

Stockholm: Claes Henriksson 08-761 28 36

Södermanland: Tibor Somogyi 0152-152 62

Uppsala: Hermann Schulze 018-35 81 28

Värmland: se Örebro

Västernorrland: Georg Norlin 0912-300 62

Västernorrland: Herbert Forsström 060-246 98

D.o: Stanley Skoglund 060-56 89 65

Västmanland: Michael Berg 021-270 33

Ävsborg: Evald Olsson 0531-112 65

Örebro: Karl-Edvard Hellkvist 0581-132 22

Östergötland: se Jönköping

Danmark: Lise-Lotte Harvig 31 10 88 72

Norge: Arne Styr 02-56 08 86

Nyland: Roger Wessman 90-76 69 37

Östernorrland: Joakim Försars 961-21 14 04

Presslagd 1991-11-25

Vänerns Offset AB, Vänernsberg 1991

CONTRA-NYTT

Contras Frihetspris

Contras frihetspris tilldelas Claes Nydahl, stationschef för Radio Nova i Vagnhärad, för hans kamp för yttrandefriheten i strid mot det politiska och byråkratiska etablissemanget.

Priset, ett konstverk av den tjeckiske konstnären Jaro Brabenec, utdelades på Contras 100-nummersfest den 14 november av Contras ordförande Géza Mólnár.

Du kan läsa mer om Claes Nydahl och Radio Nova här intill.

Exempår för utdelning

Säkert har Du vänner och bekanta som skulle kunna vara intresserade av att bli Contraprenumeranter. Hör av Dig till Contra så sänder vi Dig extra exemplar av Contra som Du kan dela ut.

INNEHÅLL – CONTRA 1/1992

sid

- 3 "TV-avtalet gör mig mörkrädd!"
Carl G. Holm intervjuar Claes H. Nydahl.
- 6 En kvarts miljon lyssnar till Radio Nova
Fakta om Radio Nova.
- 7 Brev till Contra
Contras läsare tycker till.
- 8 Carl Bildt – en trendig minister
Tommy Hansson om Carl Bildts politiska förflutna.
- 10 "Sök socialbidrag!"
Svensk flyktingpolitik i klartext.
- 11 Gula sidorna
Aktuella smånotiser.
- 15 Kan vi lita på regeringen?
För den borgerliga regeringen verkligen en borgerlig politik?.
- 18 Västvärldens svek mot balterna
Det var inte bara Sverige som svek folken i baltikum.
- 21 Kyrkligt biståndsorgan uppmanar till terrorism!
Tommy Hansson om organisationen Diakonia.
- 22 Boknytt

Claes H. Nydahl, Radio Nova:

"TV-avtalet gör mig mörkrädd!"

SÄNDNING

RADIO
NOVA
92,9

Sändningstiden i närradion fylls ofta – vid sidan av den ofta tråkiga föreningsradion – av pratglada radioentusiaster som tycker det är "häftigt" att spela rockmusik och få höras i radio.

Claes H Nydahl, med den numer riksbekanta Radio Nova i Vagnhärad, hör inte till den kategorin. För honom handlar det om en medveten och enveten kamp för yttrandefrihet i etern, för en fri radio som kan arbeta under samma villkor som pressen.

Inför utdelandet av Contras Frihetspris har Contra intervjuat Nydahl.

Du vägrar att finna Dig i de spelregler som riksdagen och närradiönämnden ställer upp för radiosändningar – varför?

–Vi accepterar inte censur och kontroll av det fria ordet. Jag ser den kamp som Radio Nova för som en principiell kamp mellan första och tredje statsmakten. Radio Nova tänker aldrig acceptera andra arbetsvillkor än de som tidningarna har idag.

Tänk vilka protester som skulle uppstå om staten försökte införa förbud för tidningar att ta in annonser! Men på radioområdet skall det tydligen gå att ha ett sådant förbud, trots att radioområdet är ännu mer beroende än tidningarna av annonsintäkter.

Den nya regeringen förefaller visserligen ha en mer liberal inställning till mediet än den gamla. Men den förefaller vara lika främmande som den gamla för tanken att släppa mediet fritt.

Du ser inte närradion som ett avgörande steg mot yttrandefrihet i etern?

–Nej. Närradion är sonderreglerad. Den infördes på initiativ av

folkpartisten Jan-Erik Wikström när han var utbildningsminister. Hans intresse var först och främst att underlätta för frikyrkan.

Det var ju lite bisarrt att IBRA Radio i Stockholm måste skicka sina band till Tanger i Nordafrika för att få dem sända till Sverige. När frikyrkorna kunde sända i Sverige utan omvägen

över Nordafrika var Wikström nöjd.

Men närradion begränsar yttrandefriheten till kollektiv, till föreningar. Det är fel och strider mot innehållet i grundlagen och internationella konventioner. Yttrandefriheten är individuell!

Hur ser Du på den nya markkanalen för TV – den är ju bunden av strikta statliga regler för programinnehåll och även programform. En privatägd Sveriges Television helt enkelt.

–Både TV3 och TV4 har i de förhandlingar som pågått fullt ut accepterat att staten skall styra programinnehållet.

De tänker bara på annonsintäkter och struntar i de principiella aspekterna. Jag blir mörkrädd när jag ser vad som hän-

der. Det blir ju inte heller bättre av att den nya konstellationen med Jan Stenbeck som stor ägare i TV4 tycks skaffa sig monopol på TV-reklam i Sverige.

Du är dömd för brott mot 10§ närradiolagen, dvs för att ha sänt radio utan sändningstillstånd. Hur ser Du på Ditt "brott"?

–"Brottet" är en följd av att den statliga censur- och kontrollmyndigheten närradiönämnden återkallat sändningstillståndet i enlighet med 10 § närradiolagen som säger att reklam inte får sändas i radio.

Jag hävdar att paragrafen står i strid mot både den svenska grundlagen och internationell rätt, främst Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna.

Claes Nydahl intervjuas av Contras Carl G. Holm.

(Foto: Anders Fjällström)

Claes Nydahl fick 1990 Z-priset och Expressens Hederspris Radio.

Vi accepterar visserligen att det skall krävas tillstånd, koncession, för att sända radio eller TV. Detta av rent tekniska skäl, så att inte olika sändare kolliderar på samma frekvens. Men dessa koncessionsregler måste begränsas till endast en teknisk prövning.

Det finns ett prejudikat från Europadomstolen som gäller den schweiziska radiostationen Groppera där det just slås fast att koncessionsreglerna endast ska inriktas på frekvenstekniska aspekter.

Det svenska radiomonopolet strider mot Europadomstolens tolkning av Europakonventionen. Även Radio Nord och Radio Syd, det tidiga 1960-tallets "piratradiostationer", skulle ha kunnat driva sina saker med hjälp av konventionen, och de borde ha fått rätt.

Varför har då ingen tidigare drivit saken på samma sätt som Du gör nu?

–Jag är rädd för att vi har saknat den balans mellan de tre statsmakterna – den politiska makten, domstolarna och media – som samhället bör baseras på. Juristerna och media har varit för svaga.

Juristerna har tyst accepterat politiseringen av lagstiftningen. De har inte sagt ifrån. De har istället för att göra egna tolkningar av den gällande lagen vänt sig till den politiska makten för att få lagen uttolkad. Men nu börjar en del yngre jurister inse att de är en oberoende statsmakt, som inte skall gå politikernas ärenden.

Också media har misskött sin granskningsuppgift. Vi har varit för snälla och också vi har gått de politiska intressenas

ärenden.

Hur ser Du på den nya yttrandefrihetsgrundlagen som nyligen behandlades av riksdagen (det är en grundlagsändring som skall antas av två riksdagar med val emellan, den antogs en första gång i våras).

–Den är oacceptabel eftersom den öppnar för helt godtyckliga regleringar i radio och TV. Genom några rader öppnar den för i princip vilka ingrepp som helst i möjligheterna att sända reklam och därmed finns inget skydd för yttrandefriheten.

Dels är även kommersiella budskap yttrandefrihet, dels innebär det nu rådande förbudet mot reklam att det inte heller finns några möjligheter att finansiera andra uttryck för yttrandefriheten.

Reklamfinansiering ger faktiskt största tänkbara journalistiska frihet. Med många annonsörer skapas journalistiskt oberoende. Vi på Radio Nova har flera hundra annonsörer och kan därför kosta på oss att vara kritiska mot vem vi vill.

Det är helt annorlunda för den föreningskontrollerade och föreningsfinansierade radion. SAF-radion i Stockholm har SAF som enda intäktskälla och Radio Fotfolket har socialdemokratiska organisationer som enda finansierare. Det är självklart att det inte lämnas stort utrymme för journalistisk frihet i dessa stationer.

Lagrådet var mycket kritiskt mot yttrandefrihetsgrundlagen, men politikerna struntade i kritiken. Bertil Fiskesjö, centerns representant i konstitutionsutskottet, tycker att grundlagen är dålig, men röstade ändå för den, eftersom den kommit till som en politisk kompromiss efter tjugo års arbete.

Glädjande nog reagerade riksdagens nya ledamöter mot den kompromiss som de inte varit med om att rösta igenom. Ny Demokrati är emot den nya grundlagen och så gäller även

nyvalde moderate riksdagsmannen Björn von der Esch (tidigare ordförande i Radio Nova). Också ledamöter inom vänsterpartiet, KdS och folkpartiet har uttalat sig emot.

Hur ser Du på domen mot Dig i Nyköpings tingsrätt?

–Den är bara en del i ett stort paket med rättsliga åtgärder mot Radio Nova. Närradionämnden har ett flertal gånger dragit in sändningstillstånden för Radio Nova, eftersom vi inte accepterat deras pekpinna.

Vi fick vår frekvens efter teknisk prövning, vår station stör inga andra. Sedan kom närradionämnden med prövning av innehåll i våra sändningar. För mycket musik, reklam osv. Våra tillstånd blev indragna, men vi kunde låta en ny förening fortsätta sändningarna.

I september 1990 beslöt vi oss emellertid för att inte fortsätta på det sättet. Vi hade 12 föreningar med sändningstillstånd och eftersom värsta straffet för att bryta mot närradionämndens regler var ett års indragning av tillståndet kunde vi om vi hade så önskat gått laget runt och hållit stationen flytande med olika tillstånd.

Men från oktober 1990 tog närradioföreningen direkt över sändningarna. Det tillståndet drögs in den 14 november 1990 och sedan dess har vi sänt utan tillstånd.

De indragna tillstånden har prövats i alla svenska rättsinstanser (kammarrätten, regeringsrätten) och har sedan gått till Europakommissionen för de mänskliga rättigheterna i Strasbourg.

När åklagarmyndigheten arbetade med förundersökningen mot mig ville en nitisk polis att Televerket skulle ta tillbaka sändaren, annars skulle tjänstemän på Televerket åtalas för medhjälp till min "brottslighet".

Det var i februari 1991, samtidigt som svarta baskarna störde radiostationen i Vilnius.

I februari, samtidigt som TV-tornet i Vilnius stormades, krävde en nitisk polis att Televerket skulle ta tillbaka Radio Novas sändare...

Det finns alltså andliga släktingar till svarta baskrarna här i Sverige. Televerket vägrade dock att gå polisen till mötes. Det skall de ha all heder för.

I själva rättegången drev jag i första hand linjen att närradiomännens regleringar stred mot innehållet i Europakonventionen. Tingsrätten tog för första gången i en svensk dom upp Europakonventionen i domskäl.

Tidigare har domstolarna tillämpat den orimliga sk transformationsprincipen, som innebär att svenska domstolar inte skall bry sig om innehållet i Europakonventionen. Svenska lagar måste först skrivas om, vilket sker först sedan Sverige fällt för brott mot konventionen.

När jag lyssnar på Radio Nova tycker jag inte att jag märker så mycket av den kritiska journalistiska granskningen. Det är mest musik, reklam, evenemang samt väg- och väderinformation. Din kommentar!

–Vi kan ännu inte göra vad vi vill. Vi har för små resurser, vilket beror på att vi inte varit igång så länge och på att vi får kämpa i motvind, eftersom verk-

samheten anses vara av "piratkaraktär".

Vi kan därför inte ta ut de priser som våra motsvarigheter i exempelvis Finland kan. Dessutom har vi naturligtvis just nu konjunkturen emot oss. Men vi håller näsan över vattnet.

Priser ja, vad kostar det att annonsera i Radio Nova?

–Vi säljer paket som räcker fem dygn. Du får betala ungefär

4 000 kronor för att sända ett 30 sekunder långt inslag. Vi garanterar att inslaget återkommer 30–40 gånger under femdagarsperioden. I Åbo är priset 10 gånger så högt.

I Radio Nova sänder vi i huvudsak lokala annonser, exempelvis för restauranger och livsmedelshandel i orterna runt Vagnhärad. I Finland, som varit igång med reklamradio sedan 1985, ser det annorlunda ut.

Där är bara 30 procent av annonserna lokala, medan 70 procent är central annonsering, t ex märkesannonsering.

Vad tror Du om radions framtid i Sverige?

–Jag vill att alla lyssnare skall kunna bli sin egen radiochef – genom att vrida på inställningsknappen. Vi kommer att få smala radiostationer som motsvarar facktidningarna och vi kommer att få breda lokala radiostationer – som Radio Nova.

Naturligtvis kommer vi också att få behålla den gamla närradion, där entusiaster gör amatörmässig radio för den egna föreningens medlemmar. Vi kommer att få en mångfald att välja mellan. Vi kommer att lämna "Pravda-tänkandet", där det bara finns en accepterad linje.

Det här kommer naturligtvis att ta tid. Mycket talar för att radion släpps någorlunda fri nästa år. Sedan kommer vi säkert att uppleva flera år med snabba förändringar – innan marknaden stabiliseras.

I slutänden blir det lyssnarna och inte politikerna som kommer att avgöra vad som sänds i radio. I USA finns det 12 000 radiostationer! □

Eftersom Radio Nova fortfarande betraktas som "piratradio" är det svårt att ta ordentligt betalt för reklamen. Därför saknas resurser till granskande journalistik.

En kvarts miljon lyssnar till Radio Nova

Radio Nova startade i maj 1988. Redan från början bestämde man sig för att inte underkasta sig de regler som ställts upp för närradion.

Claes Nydahl började planera Radio Nova redan 1985.

Initiativet kom från de tre borgerliga partierna i Vagnhärad, en ort i östra Sörmland mellan Södertälje och Nyköping. De ville ha ett proffs som satte fart på närradiosändningarna på orten. De hade hört alltför många töntiga amatörer leka med närradion i andra delar av landet.

Claes Nydahl hade då en gedigen bakgrund inom journalistik och marknadsföring. Han hade gått på Journalisthögskolan i Stockholm och under tre år därefter byggt upp högskolans undervisning i ämnet etermediateknik. Han har också arbetat åt Sveriges Television.

1973 startade han Trosa Tidning, en prenumererad nyhetsveckotidning i Trosa. Tidningen sålde han 1978 och arbetade därefter med reklam. Från 1987 har han arbetat med Radio Nova på heltid.

Radio Novas sändningar startades i maj 1988 och senare samma år började stationen sända musik dygnet runt. Sändningarna når bl a Södertälje, Nynäshamn och Nyköping, men också Stockholms sydligaste förorter.

Redan från början valde Radio Nova att inte underkasta sig alla fåniga regler som ställts upp för närradion. Radio Novas program sändes formellt av tolv olika föreningar i Vagnhärad

(Röda korset, de borgerliga partierna, idrottsföreningar m m).

Men för lyssnaren märktes inte skillnaden mellan de programansvariga och snart ingrep närradionämnden för att få in ett sändningsschema, vilken förening sände när? Nämnden kritiserade också att andelen musik var för hög.

Fram till september 1990 finansierades Radio Nova av annonserna i ett tryckt programblad som distribuerades till hushållen i Radio Novas omgivning.

Men redan några månader tidigare hade Radio Nova börjat sända reklam. Sändningstillstånden drogs in, men Radio Nova har fortsatt sina sändningar.

Claes Nydahl ställdes i september 1991 inför rätta vid Nyköpings tingsrätt för att han sänt radio utan tillstånd (tillståndet hade ju dragits in p g a ett programinnehåll myndigheterna inte accepterade, nämligen reklam).

Han dömdes till 20 dagsböter, en mild dom. Rättens ledamöter förefaller vara medvetna

om att det "brott" som Nydahl dömts för inte kommer att vara något brott om några månader. Claes Nydahl har överklagat domen till hovrätten, där målet kommer upp någon gång i vinter.

Radio Nova sänder 24 timmar om dygnet på 92,9 MHz. Stationen finansieras helt med reklamintäkter och har sju heltidsanställda och en del frilansmedarbetare.

Mellan 500 000 och 600 000 människor kan ta in Radio Novas sändningar. Enligt Sveriges Radios undersökningar lyssnar 45 procent av dessa på Radio Nova varje vecka – vilket kan jämföras med den statliga lokalradios Radio Sörmlands 10 procent (andra lokalradiostationer når 20 procent).

Bland ungdomar mellan 9 och 24 år når Radio Nova 65 procent. Radio Nova har mellan 100 000 och 250 000 lyssnare beroende på tidpunkt under dygnet. □

BREV TILL CONTRA

Brist på spannmål

I Sverige skyndar man sig att avhända sig möjligheterna att odla spannmål, samtidigt som bl a experterna i Worldwatch Institute Norden publicerar en skrift som bl a berättar om en skriande brist på mat, inte minst spannmål.

Lester R Brown avslöjar i artikeln *Framtidens Illusion* hur illa det är ställt i världen. Folkmängden ökar och i takt med den svälten, samtidigt som även USAs vetemarker hotas av en sjunkande grundvattennivå. På sikt kan det innebära att världen inom en inte alls avlägsen dag ställs utan tillgång till spannmål från USA, varvid priset på spannmål från den övriga världen rusar fruktansvärt i höjden.

"Vi är redan inne i nedräkningsstadiet", noterar Brown och noterar att lagren av spannmål håller på att försvinna. Världens spannmålsproduktion ökade med tre procent per år mellan 1950 och 1984, medan den från 1984 till 1989 endast ökat med en procent per år. Varför har produktionen inte ökat mer under de senaste fem åren? frågar sig skribenten. Världens bönder har investerat miljarder dollar för att öka produktionen, samtidigt som användningen av konstgödsel ökat med 18 miljoner ton, dvs 14 procent.

Det finns ingen enkel förklaring. Tre historiska utvecklingstrender sammanfaller och gör det svårare att öka matproduktionen i världen. Den ena är den ökade bristen på odlingsbar mark och färskvatten, som gör sig gällande i större delen av världen. Det andra är bristen på ny teknik, som tex hybridmajs eller konstgödsel. Den tredje är de negativa effekterna på livsmedelsproduktionen på grund av den globala utarmningen av miljön.

Dessa utvecklingstrender är var för sig i stånd att minska ökningen av matproduktionen. Men om alla tre sammanfaller kan utsikterna beträffande produktion av mat under 1990-talet förändras i en omfattning som världen inte är beredd på.

Ett sorgligt faktum är att de positiva bidragen från ökad gödsel användning, en måttlig ökning av arealen konstbevattnade områden och andra teknologiska framsteg, delvis uppvägs av jorderosionen, försurningen och saliniseringen – försalt-

ningen – av konstbevattnade odlingsjordar, luftföreningarna samt flera andra slags miljöskador.

Stigande spannmålspriser kommer sannolikt att bli det första konkreta ekonomiska tecknet på de omfattande miljöeffekterna.

Efter en historisk bottenivå på cirka 1 350 kronor per ton 1986 steg priserna på ris till 1 900 kronor 1989 – en ökning på 38 procent i fasta priser. Vetepriset, som 1987 sjönk ned till 700 kronor per ton, steg med 48 procent till ett beräknat pris på 1 050 kronor per ton 1989.

Om världen spannmålsproduktion ökar under 1990-talet kommer dessa prisökningar att motverkas. Men om världens bönder i stället i framtiden får problem med att öka produktionen med de 28 miljoner ton per år som krävs för att bibehålla dagens per capita-förbrukning kommer priserna att stiga på samma dramatiska sätt som i mitten av 1970-talet.

Håller Sverige med sin åkernedläggningsvurm att bli världsbäst i allmän velighet?

Evald Olsson

Vad är fascism?

Vad är egentligen "fascism"? Ordet har så länge missbrukats som invektiv att det mist all substans – "det har blivit ett tomt skal", för att citera Hayek.

Med tanke på Mussolini-fascismen har jag själv hitintills inte sett någon bättre definition än "en gren på den socialistiska stammen, tillåtande privat ägande av produktionsmedlen, men med minutiös statlig och facklig kontroll över dem (korporativism)". Löntagarfonderna borde ha vunnit Mussolinis gillande!

DN-journalisten Staffan Skott gav i höstas ut boken *Liken i garderoben*, en i och för sig imponerande skildring av Sveriges Kommunistiska Partis verksamheter. Bland annat får vi veta att tidningen *Ny Dag* ända in på 1950-talet rasade över att Sverige tagit emot baltiska flyktingar. Med modern terminologi var alltså SKP både "rasistiskt" och "högerextremistiskt"!

Skott erkänner att "fascism" i allmänhet inte betyder annat än "mycket dåligt". Han ger själv begreppet en dubbel definition:

1. På den rätlinjiga höger-vänsterskalan ligger kommunismen längst till vänster, fascismen längst till höger. Eftersom dessa båda rörelser är varandra så snarlika – något som Skott tidigare påpekat – måste man klippa ut höger-vänsterskalan och forma urklippet till en cirkel, varvid ytterligheterna berör varandra. (Ja, om man nu till varje pris skall förflytta en antikapitalistisk och tvångskollektivistisk rörelse från vänster – där den hör hemma – till höger, måste man ta cirkeln till hjälp. Men vem sväljer sådant trams?)

2. Dessutom ger Skott definitionen: fascism är "förakt för de svaga": Och han konstaterar att därmed var Stalin fascist. Världens blodtörstigaste kommunist var i själva verket högerextremist! Analysen är imponerande, eller hur?

Eftersom SÄPO håller högerextremister under uppsikt, vore det synnerligen intressant att veta hur man där definierar det man kontrollerar.

Magnus Cappelin

Emblem och vapen

I en utrikesnotis om u-hjälp till Mozambique, i *Contra* nr 5/1991, nämndes det att detta land har "ett riksvapen som innehåller silhuetten av en sovjetisk AK-47". Om det är en AK-47 kan jag inte avgöra, jag är ingen expert på skjutvapen. Däremot vet jag en hel del om *heraldiska* vapen.

Heraldik är läran om de emblem som kallas vapen, och dessa vapen skall vara utformade enligt vissa hävdvunna regler, som till en stor del utformades redan på medeltiden. Efter den ryska oktoberkuppen 1917, avskaffades denna traditionella heraldik i det som kom att bilda Sovjetunionen, eftersom heraldiska vapen sågs som kejsarmaktens och adelns symboler, vilka många av dem också var. I stället infördes nya emblem, emblem som blev förebilder för det som ibland har kallats kommunistisk heraldik. Eftersom dessa emblem, varav Mozambiques riksemblem är ett, inte följer heraldikens regler, så bör de inte kallas vapen.

Heraldikens grundregler kan man läsa om i de flesta större uppslagsverk, men att inte veta vad heraldik är för något är snarare regel än undantag i Sverige nu för tiden. Därför klandrar jag Er inte för detta lilla fel, när tidskriften i övrigt är utmärkt.

Elias Granqvist

Carl Bildt - en trendig statsminister

Den nye statsministern Carl Bildt (m) framstår väl för de flesta som en pålitlig konservativ politiker. En man som under hela sitt politiska liv förblivit sina ideal trogen.

Och visst är Bildt en skicklig politiker som sannolikt blir en duglig statsminister. En snabb blick på Carl Bildts förflutna ger dock vissa överraskande upplysningar...

Carl Bildt är en typisk representant för den moderna politikertyp som benämns "politisk broiler". Alltså en person som ända sedan ungdomsåren sysslat med politik - och endast politik. Som inte haft något yrke utanför politiken.

Bildts far Daniel var officer på I16 i Halmstad. Bland förfäderna finns för övrigt både höga militärer och politiker, exempelvis en generalstabschef och en statsminister. Den nu 42-åriga Carl Bildt har således haft det väl förspänt.

Moskva-beröm

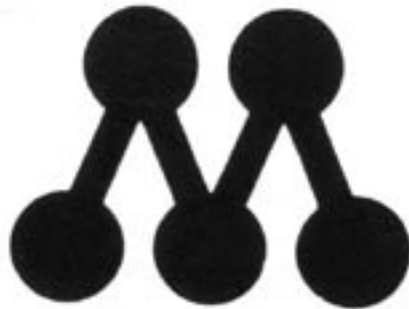
Vid tio års ålder flyttade Carl Bildt tillsammans med sin familj till Stockholm. Han fick gå i Hedvig Eleonora skola på Östermalm, där han snabbt blev kamrat med Staffan Hildebrand. Denne kom under 1960- och 1970-talen att bli känd som en övertygad motståndare till USAs krigföring i Indokina och utnyttjades flitigt som filmare i svensk television. Inför valet 1991 gjorde han för socialdemokraterna videon *Statsministern*, ett idolporträtt av Ingvar Carlsson.

Hildebrand blev tidigt socialist och grundade som 16-åring Östra reals första SSU-förening. Carl Bildt gick däremot med i HUF - dåvarande högerpartiets ungdoms-

förbund. Marschen mot Rosenbad hade börjat.

Det var under lärarstrejken 1966 som Carl Bildt för första gången hamnade i ramplyuset. Som ordförande i elevrådet (Hildebrand var vice) bestämde han det mesta på skolan, något som gav eko ända till - just det, Moskva. *Pravda* skrev uppskattande om Bildt som en betydelsefull anförare för den svenska elevrevolutionen.

Carl Bildt var under sina år i elevrådet mycket aktiv i elevorganisationen SECO (Sveriges Elevers Centralorganisation). Till

hans heder skall sägas att han motarbetade den starkt marxistinfluerade ledningen. Men han tvekade inte att anpassa sig till populära vänsteråsikter. När en liten tappr skara slogs för privatskolornas existens och för att de skulle få någorlunda rimliga ekonomiska villkor, så tillhörde Carl Bildt den förkrossande majoritet som helt ville avskaffa privatskolorna. I talarstolen utvecklade han gärna en sådan "reform" som ett steg mot utvecklad jämlikhet.

Vänsterextremism

På Östra real gav Bildt och Hildebrand tillsammans ut tidningen *Kretetn*. Med denna merit som grund tillfrågades Bildt och Hildebrand om de var intresserade att vikariera på *Aftonbladet* och där ta hand om avdelningen "Plugget och vi" (ordinarie redaktören var på repmånad).

Det var de unga männen mycket intres-

serade av. Men efter några veckor sade chefredaktör Kurt Samuelsson stopp och belägg. Orsak: Carl Bildt och Staffan Hildebrand ansågs vara vänsterextremistiska!

Utän att förstora denna händelse kan man säga att den är tämligen representativ för Carl Bildts sätt att nalkas de politiska frågorna. 1966 var det trendigt att vara vänster - många ansåg att socialismen var framtidens ideologi. För den unge Carl Bildt var det viktigt att ligga rätt i tiden.

Bildt tog studenten revolutionsåret 1968 och skrev in sig vid Stockholms universitet. Med studierna blev det lite si och så, ty politiken var det som nu gällde för Carl Bildt. Med kompiserna Hildebrand reste han till Prag som reporter för programmet "Familjespegeln". Kvällen före den sovjetiska invasionen reste han hem.

Kanske fick invasionen i Tjeckoslovakien Carl Bildt att på allvar få upp ögonen för den totalitära socialismens verkliga ansikte. I varje fall var han motståndare till den röda ockupationen av Kårhuset vid Hålländargatan i Stockholm. Men någon akademisk examen tog aldrig Bildt.

Namninsamlingen

Med studentpolitiken fick Carl Bildts politiska karriär en rejäl skjuts framåt. Den gänglige Östermalms-unglingen gjorde sig känd som en skicklig politiker som kunde ha hårda nypor men vara smidig på samma gång. I vänsterns ögon var han "högermyglare" (en vänsterbeskrivning av Bildt i kårtidningen *Gaudeamus*).

Men så särskilt långt till höger stod inte Carl Bildt. Han kom tidigt att associera sig med moderata samlingspartiets "ljusblå" falang, som ansåg att man inte fick vara alltför kritisk mot socialismen som ju under 1960- och 1970-talen hade opinionsvinden i ryggen. Opinionsgrupper utanför de etablerade partierna hade Bildt inte mycket till övers för.

Ett typiskt exempel på moderaternas taktiska försiktighet – i syfte att inte framstå som "höger" – var hanterandet av den av socialdemokraternas dåvarande partisekreterare Sten Andersson initierade "namninsamlingen för fred i Vietnam" kring årsskiftet 1972–73. "Mörkblå" moderater såsom Tage Adolfsson, Tore Nilsson och Mårten Werner tog avstånd från namninsamlingen och manade partiledaren Gösta Bohman att inte skriva på – det hela var ju inget annat än ett ensidigt stöd för Hanoi och Viet Cong. Den tvärpolitiska opinionsgruppen Demokratisk Allians hade samma syn.

Men den "ljusblå" falangen, dit Bohmans blivande svärson Bildt hörde, segrade: Bohman föll till föga och skrev på. Moderaterna har ända sedan dess med få undantag vägrat att medverka i tvärpolitiska manifestationer.

KGB-motion

Ett av många exempel på Bildts taktiska agerande inföll vid stockholmsmoderaternas partistämman i Åsö gymnasium 23–25 april 1976. Övertecknad lade då en motion till stämman angående Sovjets illegala underrättelseverksamhet i Sverige. I motionen krävdes, med bland annat John Barrons bok om KGB (utgiven på svenska av Contra) som källmaterial, att KGBs göranden och låtanden i Sverige skulle tas upp till allvarlig granskning:

"1) Undersök personalia för sovjetiska beskicknings- och andra tjänstemän. Ett stort antal sovjetiska befattningshavare i andra länder har exempelvis utvisats från det land eller de länder där de tidigare tjänstgjort p g a illegal underrättelseverksamhet.

2) Offentliggör i massmedia uppdagade exempel på spionage för Sovjetunionens räkning.

3) Vidtag undersökningar i syfte att klargöra i hur hög utsträckning tjänstemän vid sovjetiska beskickningar och andra institutioner verkligen fullgör den arbetsuppgift de är tillsatta att utföra.

4) Åtala de personer, vilka icke skyddas av diplomatisk immunitet, som uppdagats vara sysselsatta med illegal underrättelseverksamhet för Sovjetunionens räkning och uppmät vid fällande dom erforderlig straff-

sats.

5) Vidtag strikta kontrollåtgärder vad beträffar deltagare vid sovjetiska handels- och militärdelegationer. En stor del av dessa är avlönade informatörer för den sovjetiska underrättelsetjänsten."

I min hemställan krävde jag att "stämman med instämmande i motionens syfte överlämnar densamma till partistyrelsen och riksdagsgruppen för de åtgärder som kan befinnas lämpliga och nödvändiga för att tillgodose motionens syfte". Inga speciellt uppseendeväckande krav med tanke på frågans allvar, kan det tyckas.

Taktikern Bildt

Men detta var 1976. Moderaterna var ytterst känsliga för att de inför riksdagsvalet senare samma år skulle kunna kritiseras för "högerextremism". Och "högerextremism" var det, enligt den tongivande vänsteropinionen, att kritisera Sovjetunionen alltför radikalt...

Taktikern Carl Bildt hade en mycket klar blick för detta. Således gick han först av alla talare upp i talarstolen – för dagen iförd

röd tröja – och krävde att motionen skulle avslås. Det bärande argumentet var att partier redan var medvetet om det sovjetiska spionaget mot Sverige och att därför inga ytterligare åtgärder behövde vidtagas. Barrons fem punkter hade Bildt ingen förståelse för.

En annan talare – en pensionerad överstelöjtnant – hävdade att motioner sådana som denna kunde uppamma "kommunisthat"! För det argumentet, som kan tyckas underligt för yngre moderater av i dag, fick talaren starka applåder. Resultatet blev sålunda att motionen avslogs, bland annat med den motiveringen att "även andra länder (läs USA) bedriver en omfattande sådan verksamhet riktad mot vårt land".

Partiledare

Men opinioner och debattklimat förändras med tidens gång. På 1980-talet fanns inte längre samma gehör för vänsterns synpunkter som tidigare varit fallet. Moderaterna och Carl Bildt karskade alltså upp sig. I England blev Margaret Thatcher premiärminister 1979, och i USA valdes Ronald Reagan till president 1980.

Nu var det inte längre nödvändigt för ambitiösa moderater att profilera sig som "ljusblå". Det började till och med talas om "systemskifte". Till ny moderat ordförande efter Gösta Bohman utsågs den glade (men inte alltid så påläste) gamängen Ulf Adelsohn, som bland annat dansade iförd bastkjol med Bildt på en känd pressbild.

Men 1985 var Adelsohns tid ute. Året innan hade Bildt gift om sig med Gösta Bohmans dotter Mia (som tillsammans med sin syster brukade besöka Demokratisk Allians möten och 1970 hade gått med i en demonstration mot apartheid i Sydafrika arrangerad av organisationen.) Då Adelsohn kastade in handduken efter moderaternas misslyckade valinsats 1985 blev Carl Bildt – i konkurrens med Ingegerd Troedsson – ny partiledare. Och på den vägen är det.

Med sedvanlig fingertoppskänsla för vartåt de politiska vindarna blåser har Bildt numer ingenting emot att framstå som konservativ eller "mörkblå".

Ingen moderat talar längre om "kommunisthat" då kommunismen utsätts för kritisk granskning. □

En blick på Carl Bildts förflutna visar, att moderatledaren varit något av en politisk vindflöjel. (Foto: Tommy Hansson)

"Sök socialbidrag!"

Magdalena Kaczmarek kom till Sverige i början av 1980-talet.

Hon hade gift sig med en svensk och fick så småningom två barn. När äktenskapet havererade var Magdalena ensam i ett främmande land med ansvaret för två förskolebarn. Inga släktingar fanns i Sverige. Barnen var dock svenska och tanken att flytta tillbaka till Polen var av flera andra skäl inte särskilt tilltalande.

I Polen härskade militärregimen – Magdalena hade dessutom bittra minnen från sin tid i häktet, sedan hon 1980 engagerat sig i Studentsolidaritet. Vid sidan av diktaturen fanns ju dessutom den efterblivna polska ekonomin.

Försörjningsmöjligheterna var minst sagt begränsade i Polen. Dessutom var det minsta barnet handikappat, något som det fanns goda möjligheter att göra något åt i Sverige, men små möjligheter i Polen.

Situationen blev inte bättre av att mellanhavandena med den f d maken var mycket besvärliga, med ständiga trakasserier av olika slag.

Magdalenas bror i Polen, Marek, lovade dock att ställa upp. Han var beredd att tillfälligt flytta till Sverige för att hjälpa sin syster. Inte minst att skydda sin syster mot de trakasserier och hot som hon blev utsatt för.

Nej till arbetstillstånd

Magdalena ordnade arbete åt sin bror. Han blev av Invandrarverket muntligen lovad vistelse i Sverige på ett och ett halvt år. Men till Sverige kom han på ett vanligt tremånaders turistvisum och vände sig här på nytt till Invandrarverket för att ordna formaliteterna.

För att kunna arbeta behövdes dock inte bara uppehållstillstånd utan också arbetstillstånd. Marek gjorde misstaget att ansöka om både uppehålls- och arbetstillstånd samtidigt.

Det var naturligtvis omöjligt att försörja ytterligare en person på Magdalenas egna begränsade inkomster, så vistelse utan arbete var inte att tänka på. Åtminstone inte

för syskonen Kaczmarek.

För svenska myndigheter såg dock saken annorlunda ut. Det gick alldeles utmärkt att flytta till Sverige ändå. Eftersom syskonen skulle hamna under socialbidragsnormen skulle de ju få socialbidrag. Det var bara att fylla i en ansökan så skulle pengarna komma.

Så ville myndigheterna ha det. De betalade hellre socialbidrag än att ta del av den skatt som Marek hade betalat om han skött det arbete som han redan fått i arbetskraftsbristens Sverige i slutet av 1980-talet.

Eftersom det härskade militärdiktatur i Polen betraktades Marek som flykting. Och flyktingar skall enligt Invandrarverkets mening bo i flyktingförläggningar så att de kan hållas under uppsikt, i passivitet och utan kontakt med det svenska samhället.

Marek blev tvungen att lämna sin syster i Stockholms-trakten för att resa till en flyktingförläggning i Karlskrona. Hela syftet med hans resa till Sverige gick därmed till spillo, samtidigt som de svenska skattebetalarna tog på sig ansvaret för både husrum och mat, något som Marek och Magdalena tidigare skött själv.

Efter några månader i Karlskrona lyckades han dock få tillstånd från flyktingförläggningen att "tillfälligt" besöka sin syster i Stockholm.

På med handklovarna

Han reste tillbaka dit och var där i några veckor. Så fick han kallelse till polisen. Han begav sig dit för att förhoppningsvis klara ut sin ansökan om arbetstillstånd. Väl hos

Marek vägrades arbetstillstånd. Däremot erbjöds han att ansöka om socialbidrag...

polisen fick han veta att han skulle utvisas från landet (trots tidigare erbjudande om uppehållstillstånd).

Han var i den situationen beredd att ta färjan från landet, men så enkelt och smidigt får det inte gå till i Sverige. Den som tvingas lämna landet är alltid misstänkt för att olagligt vilja stanna kvar.

Marek försågs med handklovar. Två polismän följde honom med flyget till Ronneby (hela tiden med handklovarna på). Både polisernas och Mareks biljett stod skattebetalarna för.

Sedan blev det bil till flyktingförläggningen i Karlskrona och därefter bil därifrån till Polen-färjan i Ystad. Ytterligare två poliser fick tillfälle att åka med Polen-färjan till Swinoujście – naturligtvis på de svenska skattebetalarnas bekostnad. Antagligen kunde de dessutom förse sig med skattefri sprit under resan... □

SVERIGE-NYTT

Contras notisavdelning har sammanställts av Carl G. Holm. Den innehåller sammanfattningar och kommentarer till händelser i världen. De källor som refereras är inte direkt citerade, utan texten är sammanfattningar av originalkällan, försvitt inte annat markeras med citationstecken.

Sverige halkar efter

Sverige halkar efter på område efter område. Att vår ekonomi inte utvecklats på bästa sätt och att vi nu har en standard på medeleuropeisk nivå är väl allmänt känt vid det här laget. Mindre känt är säkert att den svenska utbildningsnivån sakta men säkert också halkar efter. Något som naturligtvis får konsekvenser för vår ekonomi på lång sikt.

Elva procent av Sveriges ungdomar mellan 20 och 24 år är studerande. I Danmark, Belgien och Tyskland är siffran runt 25 procent. Norge har 23 procent och Finland 21 procent. Också ett land som Sydkorea ligger omkring 20-procentsnivån.

Till en del förklaras de låga svenska talen av att vi har många äldre studerande i Sverige. Men studier vid högre ålder ger inte lika hög avkastning som ungdomars studier. Studieresultatet kan ju utnyttjas under mycket kortare tid.

Bolsjeviker i media

En synnerligen avslöjande opinionsundersökning om journalisters politiska åsikter har letat sig fram till oss sent omsider. Den finns presenterad i en bok av journalistprofessorn Lennart Weibull i Göteborg, *Svenska journalister, ett grupporträtt*.

Vi förstår att journalister helst ser att det talas tyst om resultatet. 22 procent av de tillfrågade stödde vänsterpartiet, 30 procent socialdemokraterna och 12 procent miljöpartiet. Centerpartisterna var 6 procent, folkpartisterna 16 och moderaterna 13. KdS fick nöja sig med en enda procent. Studien gjordes 1989.

Notera att mer än en tredjedel av journalisterna sympatiserar med extremistpartierna vänsterpartiet eller miljöpartiet.

Bolsjeviker på dagis

Den som tittar på de olika kommunistpartiernas valsedlar i höstens val slås omedelbart av den stora slagsidan i riktning mot

dagis- och fritispersonal. Det är i stor utsträckning till kommunister vi lämnar våra barn på dagarna! Också skolanställda på andra nivåer och vårdpersonal är klart överrepresenterade.

Vänsterpartiets kommunfullmäktigelistor i Stockholm kan vara belysande. I första valkretsen hade tre av de fyra första namnen knytning till barnomsorg, vård eller skola, i andra valkretsen var det tre av de fem första namnen som presenterades som förskollärare eller barnstugechef. I tredje valkretsen fanns bara en enda lågstadielärare på den tolv namn långa listan. I fjärde valkretsen hittar vi återigen förskollärare och hemspråklärare bland de första namnen, femte valkretsen har två förskollärare och en adjunkt och sjätte valkretsen slutligen sex av fjorton namn kopplade till barnavård eller skola.

Traditionella arbetaryrken har vi bara lyckats räkna ihop sex stycken på de sex listorna, som tillsammans omfattar 87 namn.

Också på KPML(r)s fullmäktigelista finns tre förskollärare, en fritidspedagog och en annan lärare på den sjutton namn långa listan.

Det kan vidare noteras från KPML(r) att den "terroriststämplade" kurden Ismet Celepil (som länge underkastades s k kommunarrest) placerades på andra plats på landstingslistan. Herr Celepil och KPML(r) hjälps därmed åt att bekräfta att det var en herr som det fanns all anledning att hålla under uppsikt.

F d bolsjevik i Stockholms-fullmäktige

Anders Carlberg (ej att förväxlas med f d VD för Nobel Industrier Anders Carlberg) stod på barrikaderna 1968 och ledde de bokstavstroga kommunisternas ockupation av studenternas kårhus på Holländargatan i Stockholm.

I valet 1991 kom han in som representant för socialdemokraterna i stadsfullmäktige. Han försörjer sig genom att driva det s k Fryshuset, ett stort allaktivitetshus för ungdomar på Söder i Stockholm. Nästan helt finansierat med kommunala medel.

Avreglering gav effekt

Fram till 1985 måste ett företag som ville bedriva försäkringsverksamhet för myndig-

heterna bevisa att marknaden hade behov av företaget. Myndigheterna tyckte sällan att det fanns något behov. Under 25 år bildades bara nio nya försäkringsbolag. 1985 blev etableringen fri. Istället för att inför myndigheterna bevisa att marknaden hade behov av bolaget skall nu bolaget själv bevisa att marknaden har behov av bolaget.

Det är uppenbarligen mycket lättare att bevisa en sak i praktiken än inför en myndighet. Under de fem åren sedan 1985 har nämligen hela 25 bolag bildats. Bl a en rad lågprisbolag, som Dial och Aktsam, samt en rad specialiserade försäkringsbolag.

Fram till 1988 var det dessutom förbjudet att arbeta som försäkringsmäklare i Sverige. Det var en regel som skyddade de etablerade länderna. I flertalet andra länder svarar mäklarna för en stor del av försäkringsförsäljningen. De spelar ut olika försäkringsbolag mot varandra och kan därigenom pressa priserna. Sedan 1988 har över hundra försäkringsmäklare registrerats i Sverige. De har tagit mellan 10-15 procent av marknaden och märkbart medverkat till att prisnivån har sjunkit.

Presstöds försvinner

Dagstidningar som har få läsare får presstöds. Räknet per prenumerant rör det sig ofta om subventioner med flera hundra kronor – undantagsvis uppåt tusenlappen – per år. Vid sidan av Svenska Dagbladet är det främst socialdemokratiska och i viss utsträckning centerpartistiska tidningar som får stöd. Under året har socialdemokraternas A-pressen sålt av flera av sina tidningar till privatpersoner och bolag som tänkt sig att driva tidningarna vidare i en eller annan form. I flera fall har projekten havererat ganska snart, men tidningen har då redan fått ut presstödet. När tidningen gått i konkurs finns dock märkligt nog inga pengar kvar.

En av de tidningar som stannat kvar inom A-presskoncernen är Västerbottens Folkblad i Umeå. Även där har staten varit generös med presstöds. Utöver det vanliga presstödet som baseras på upplaga och spridning har tidningen fått ett särskilt utvecklingsbidrag. Utvecklingen skulle bli ske genom att tidningen minskade sin personal med ett trettiotal personer. När pengarna väl var utbetalda utvecklades tidning-

en vidare genom att ytterligare ett fyrtiotal anställda sas upp.

Raka rör?

"Jag skulle aldrig kunna tänka mig att låta min hustru arbeta även om vi förlorar på det nationalekonomiskt. Ni får gärna kalla mig konservativ." Citat av Stig Malm i Stockholms-Tidningen den 27 februari 1966.

Inte ockuperat

"Vår uppfattning är att Estland inte är ockuperat" sade dåvarande utrikesministern Sten Andersson i Tallinn den 9 november 1989.

Vad vi förtjänar?

"Man brukar säga att varje land har de politiker de förtjänar, men så illa kan det väl inte vara i Sverige", det sa advokat Leif Silbersky i tidningen Vårt Kungsholmens augustinumner, kort tid innan valet.

Fortfarande värst

Sverige ligger fortfarande i särklass värst till i OECDs sammanställning över skattetrycket i olika länder. OECD räknar fram jämförbara data och hävdar att det svenska skattetrycket under 1990 var 57,7 procent av BNP. Danmark var näst värst med 48,1 procent. Andra högskatteländer som Norge och Nederländerna låg på 46,2 respektive 45,4 procent.

USA, Japan och Schweiz klarar sig med ett skattetryck omkring 30-procentsnivån och Nordens traditionella lågskatteländ Finland nöjer sig med 38,0 procent. I Finland finns en grundlag som förhindrar politikerna att rusa iväg med alltför yviga skattereformer.

Nej till regional utveckling

Trelleborg berättar i en tidning till kunder, aktieägare och andra intressenter om hur myndigheterna sänker en hel bygd genom att stoppa vidare exploatering av blygruvan i Laisvall.

Laisvall är Europas största blyfyndighet och den har varit i drift sedan 1943. Blymalmen har brutits på ömse sidor om sjön Laisan, men nu försvinner malmkroppen ner under sjön – på bägge sidor. Hittills har 45 miljoner av 75 miljoner beräknade ton i fyndigheten brutits.

Lösningen på problemet med Laisan, som föreslagits av Boliden Mineral, har varit att tillfälligt torrlägga Laisan på en sträcka av 4 kilometer. Sjön är sammanlagt 34 kilometer lång. Efter utvinning av malmen skulle sjön kunna återställas i sitt ursprungliga skick. En brytning under Laisan skulle garantera sysselsättningen i gruvan fram till år 2010 och samma gäller Rönnskärsverkets blylinje, som är nedläggningshotad. Som extra bonus skulle projektet ge elkraft för en stad på omkring 100 000 invånare.

Boliden Mineral (och därmed Trelleborg) var redo att investera 1,3 miljarder kronor. Bolaget räknade naturligtvis med en bra vinst på projektet, men berättade också att den samhällsekonomiska effekten kunde uppskattas till minst sju miljarder under projektets livstid.

Sammanlagt skulle gruvprojektet ha gett sysselsättning åt 730 personer under 20 år (varav ett hundratal vid Rönnskärsverken utanför Skellefteå och återstoden i de sysselsättningsvaga fjälltrakterna.

Denna satsning med privata pengar valde dock (den gamla socialdemokratiska) regeringen att sätta stopp för. Det tillfälliga ingreppet i Laisans vatten ansågs vara oacceptabelt. Nu lär staten få satsa miljarder och åter miljarder för att ge de drabbade människorna konstlad sysselsättning.

Färre privatanställda i riksdagen

Det var Ny Demokratis intåg i riksdagen som gjorde att marschen i riktning mot en av den offentliga sektorn helt kontrollerad

riksdag stannades upp. Ser vi på övriga partier har den tidigare trenden i riktning mot allt större andel offentligt anställda förstärkts.

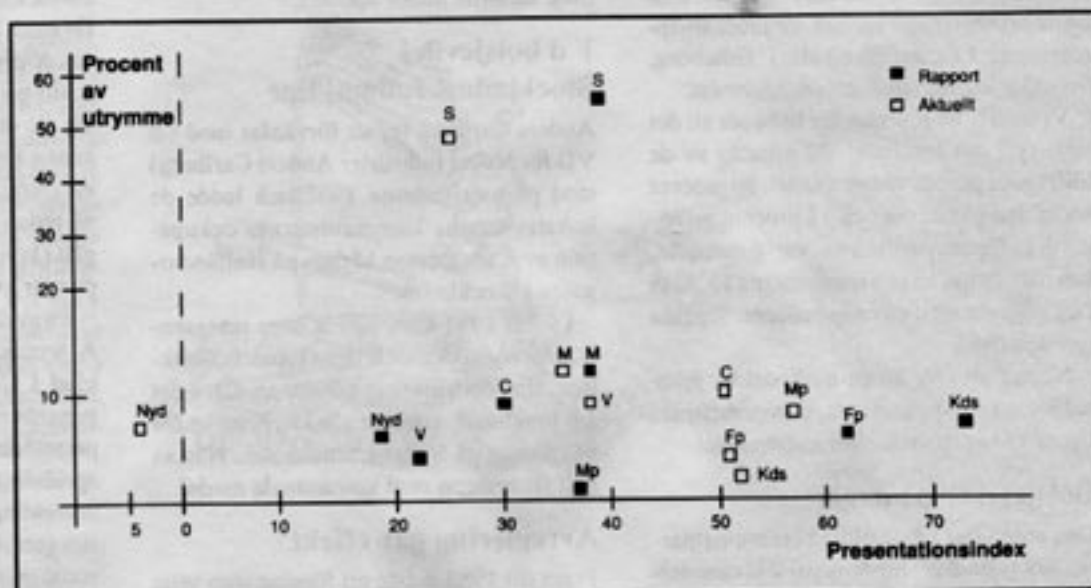
Industriförbundet har vid detta, liksom vid tidigare val, granskat kandidatlistorna. Så här såg resultatet ut:

Offentligt anställda på valbar plats	
Ny Demokrati	23
Moderaterna	57
KdS	66
Centern	67
Folkpartiet	64
Vänsterpartiet	69
Miljöpartiet	66
Socialdemokraterna	80

Det bör noteras att uppgifterna bygger på de valbara kandidaterna (dvs de som hade rimlig chans att komma in i riksdagen. Någon granskning av de verkligt valda har inte gjorts, men resultatet lär inte uppvisa några stora skillnader.

Publicitet inför valet

Näringslivets mediainstitut har gjort mätningar av Rapports och Aktuells behandling av partierna inför riksdagsvalet. Studien visar nu svart på vitt det som många misstänkt sedan länge. Ny Demokrati fick nästan bara negativ publicitet, men det bet inte på väljarna. Studien bekräftar också att Miljöpartiet nästan kom helt bort i Rapport (men klarade sig bättre i Aktuell). Diagrammet som vi lånat visar hur mycket utrymme som partiet fått (högre värden uppåt i diagrammet) och hur positivt som innehållet varit för partiet (bättre värden till höger i diagrammet).

UTLANDS-NYTT

Rumänien bygger vidare på skrytpalats

I Rumänien, ett av Europas fattigaste länder, hade diktatorn Nicolae Ceausescu rivit ned en åttiondel av centrala Bukarest (med en rad historiska byggnader) för att bygga ett jättelikt presidentpalats. Arkitektoniskt var bygget fullt i klass med den värsta Stalin-gotiken. Bygget hade kommit en bra bit på väg när diktatorn störtades, tidvis med hjälp av upp till 20 000 arbetare. Efter Ceausescus störtande avstannade bygget och det började förfalla.

Men som bekant var Rumänien det land i Östeuropa som aldrig genomgick någon politisk omvälvning av format. Kommunisterna lyckades med diverse manipulationer hålla sig kvar vid makten. Och resultatet blev att arbetet med presidentpalatset så småningom återupptogs. Hittills har de fattiga rumänerna tvingats betala motsvarande 10 miljarder kronor för den byggnad som kallas *Kafkas Slott* (efter en roman av den berömde tyske författaren från Prag). Nu fortsätter utplundringen.

Fler miljardärer

Kommunistpamparna i Öst tillhörde förvisso världens rikaste, särskilt om man ser till alla deras dolda privilegier. Nu kommer emellanåt fram uppgifter om de enorma rikedomar som genom korrupktion och manipulationer kunde hamna på en hand. Tidskriften *Huvudstaden* berättar i nr 23 i år om sekreteraren i Sovjetunionens Högsta Sovjet, M. Georgadze.

Georgadzes palats var försett med flera torn och det genomsöktes tidigare i år. I källaren fanns flera kassaskåp. De vara fulla med dyrbara halsband, örhängen, ringar och kedjor. Det fanns 8 kilo (!) briljanter och andra ädelstenar, 100 guldtackor, 40 miljoner rubel och 2 miljoner i utländsk valuta. Man hittade vidare konstskatter som hämtats från Eremitaget i St Petersburg, från Kreml och från Historiska museet. Tavlor av Leonardo da Vinci, Rubens, van Dyck m fl hade blivit Georgadzes privata egendom.

Värdet av Georgadze tillgångar uppskattades till tre miljarder rubel. Hela statsbudgeten i Sovjet uppgår till 600 miljarder...

Det är svårt att översätta rubel till svenska kronor. Enligt den tidigare officiella

kursen skulle 3 miljarder motsvara 30 miljarder kronor (vilket är en ganska realistisk kurs om man ser till lönenivån), medan det skulle motsvara 3 miljarder kronor enligt den kurs som turister normalt kan växla till. Men inte heller tre miljarder är en dålig sparslant för en sekreterare om än så i Sovjetunionens Högsta Sovjet.

Kampen i Afghanistan

Den afghanska gerillan gjorde inte de snabba vinster som många förväntade sig efter det sovjetiska tillbakadragandet. Till en del berodde detta på inre motsättningar mellan de olika fraktionerna. Inte minst att den

doktrinäre muslimen Gulbadin Hekmatyars falang har motarbetat de andra falangerna, samtidigt som han haft tillgång till betydande vapenleveranser.

Den militärt mest framgångsrike har varit Ahmad Shah Massoud, som dessvärre har haft sina starkaste fästen långt från Peshawar i Pakistan, där den afghanska oppositionen har samlat sina politiska krafter. Massoud har kontrollerat bl a Pansjir-dalen nordöst om Kabul. Hans politiska tänkande är modernt västerländskt, han har akademiska studier bakom sig och han är legendarisk för sin taktiska förmåga. Massoud befinner sig – i motsats till de andra oppositionsledarna – i Afghanistan för att leda sina styrkor. Han är också betydligt yngre än sina konkurrenter, bara i fyrtioårsåldern.

Efter några års militär stiltje har nu Massoud åter gått till offensiv. Han kontrollerar provinserna Takhar och Badakhs-

han. Regeringssidan har fått lov att ge upp flera städer.

Samtidigt har de afghanska frihetskämparna problem med vapenförsörjningen. USA ger, efter överenskommelse med Sovjet, mindre hjälp än tidigare.

Cigarransonering på Kuba

Kuba, nästintill cigarrens stamort på jorden, är ett av de få länderna som håller fast vid gammaldags socialism. Det märks även på cigarrerna. Schweiziska uppköpare har sedan länge slutat att köpa kubanska cigarrer. De som en gång var världens bästa håller nu inte måttet. Odlare från Centralamerika har smugglat ut tobakspantor från de kubanska odlingarna och med "kapitalistisk" vård i odlingar och tillverkning tillverkas nu de bästa "Havanna-cigarrer" i Honduras.

Volymmässigt klarar nu kubanerna inte ens av att försörja den egna marknaden. Cigarrer har lagts till den långa listan av ransonerade produkter.

Indien tvingas ge Sovjet stöd

Enligt gamla handelsavtal mellan Indien och Sovjet skall indiska företag leverera en rad produkter i utbyte mot sovjetiska metaller, pappersprodukter m m. Idag köper de sovjetiska företagen alltmer av de indiska produkterna. Men leveranserna av sovjetiska produkter till Indien utblir på grund av den inre oredan i Sovjet. Genom detta har det relativt fattiga Indien nu hamnat i situationen att landet ger bistånd i form av stora krediter till Sovjet, som inte förmår betala för de varor som köps från Indien.

Godkända bordeller

Nevada är en delstat som i stor utsträckning lever på att tillåta det som är förbjudet i resten av USA. Spelstaden Las Vegas är skapad på grunden av detta koncept, liksom skilsmässostaden Reno, dit kalifornier kan resa för att ordna skilsmässan snabbt.

Också när det gäller prostitution intar Nevada en mer liberal hållning. I en del counties tillåts bordeller. I hela Nevada finns 36 bordeller, som tar hand om sammanlagt 600 000 kunder om året.

I resten av USA finns det naturligtvis prostituerade, men inga "lagliga" bordeller. Flickorna går istället på gatan och det har uppskattats att hälften av de prostituerade i Washington och New York är HIV-positiva.

I Nevadas bordeller kontrolleras flickorna regelbundet av läkare och "vem som helst" kommer inte in. Flertalet bordeller har dessutom infört obligatoriska kondomer. Vid en studie som gjordes av University of Los Angeles vid bordellen Chicken Ranch visade det sig att inte en enda av de 246 flickor som arbetat där mellan 1982 och 1989 var HIV-positiva.

Av 5 000 registrerade fall av könssjukdomar i Nevada 1989 kunde bara nio kopplas till anställda på bordellerna.

En ytterligare poäng med de lagliga bordellerna är naturligtvis att de betalar skatt och andra avgifter, medan den halva miljön fnask som arbetar i oordnade former i resten av USA normalt inte betalar en dollar i skatt.

Hongkong sa nej till kommunisterna

En av de svarta fläckarna i Margaret Thatchers annars så lysande karriär som brittisk premiärminister var den överenskomst som träffades med det kommunistiska Kina om att kolonin Hongkong skall överlämnas till Kina 1997. Hongkong har länge drivits som just en koloni, där invånarna inte har haft något att säga till om i de lokala beslutande församlingarna.

Inför Kommunist-Kinas inmarsch 1997 har visserligen en rådgivande församling, motsvarande ett parlament, inrättats. Men den väljs bara till en del genom direkta val. I höstas valdes i alla fall 18 ledamöter i församlingen genom fria val. Resultatet var ett förkrossande nej till innehållet i den brittisk-kinesiska överenskommelsen och en klar indikation om att kommunisterna inte kommer att vara välkomna.

Det mest kommunistfientliga partiet, Förenade Demokraterna, och deras allierade erövrade 16 av de 18 platserna. Inte en enda av de kandidater som finansiellt backades upp av Kommunist-Kina kom in i församlingen. Förenade Demokraterna driver under sin ledare advokaten Martin Lee linjen att den rådgivande församlingens majoritet skall utses genom fria val – och det innan kommunisterna marscherar in. Han har dock hittills inte kunnat vinna gehör för sina åsikter hos kolonialmakten, som strikt håller sig till överenskommelsen med Peking.

Stränga straff i Kina

Den kommunistiska regimen i Peking upprätthåller samma järnhårda kontroll över sitt land som etablerades efter massa-

kern på Den Himmelska Fridens Torg 1989. Två studenter från Peking, Chen Janbin och Zjang Jafei, dömdes tidigare i år till 15 respektive 11 års fängelse för att de tillsammans gett ut en oppositionstidning.

Långt till demokrati i Nicaragua

När de demokratiska krafterna vann förra årets val i Nicaragua trodde många att det var slutet för kommunisternas inflytande i landet. Så blev dessvärre inte fallet. Visserligen tog Violeta Chamorro över presidentämbetet, men hon tvingades låta den förra diktatorns bror, generalen Humberto Ortega, stanna kvar som överbefälhavare. Därmed fanns en stark maktfaktor i landet, armén, som inte lätt inordna sig i den demokratisering som den nya presidenten strävade efter.

Också polisen har kontrollerats av sandinisterna. René Vivas, polischefen, har utbildning från Kuba. När Violeta Chamorro skulle avskeda honom vägrade han helt enkelt att lämna sin post. Och han genomför sina uppgifter på det sätt som passar honom bäst.

Den sandinistiska mobben hade t ex ockuperat en högerinriktad radiostation i Managua. Polisen fick order att stoppa ockupationen och låta det fria ordet flöda fritt igen. Motvilligt gav sig Vivas ikast med uppgiften. Men han gjorde det på ett sådant sätt att de som var ansvariga för ockupationen samtliga kunde smyga iväg utan att gripas av polisen.

När sandinisterna kastade bomber mot och sedan ockuperade hundratals offentliga myndigheter i protest mot regeringens politik "lyckades" inte polisen gripa en enda skyldig.

Mer än ett år efter valsegern har Nicaraguas regering ännu inte fått kontroll över sitt eget land.

Venezuela på ny väg

Carlos Andres Perez var populistisk och nationalistisk president i Venezuela mellan 1974 och 1979. Han förde landet in i en socialistisk återvändsgränd, bl a genom att nationalisera de venezolanska oljebolagen. Han försökte också skära av Venezuela från världsekonomin genom att stimulera inhemsk produktion av varor som mycket billigare kunde köpas på världsmarknaden.

Perez har dock nu kommit på helt nya tankar. Sedan han omvaldes 1989 satsar han stenhårt på den fria marknaden. Han har sett till att Venezuela träffat frihandelsavtal med Colombia, Mexiko, Paraguay m fl länder. De gamla byråkratiska kraven på importlicenser har avskaffats och 1992 skall den högsta tullsatsen bli 20 procent.

Framgångarna låter inte vänta på sig. Venezuelas ekonomi växer i år med mellan sex och sju procent. Landet är redan (näst Uruguay) Latinamerikas rikaste land. Inflationen minskar också. I år blir den "bara" 30 procent – förr höll sig inflationen kring 100 procent per år.

Kan vi lita på regeringen?

Sverige har fått en borgerlig regering. Utmärkt tycker samtliga *Contras* läsare. Men en borgerlig regering betyder inte nödvändigtvis en konsekvent borgerlig politik.

Redan under de första månaderna har det visat sig att den nya regeringens politik lämnar en hel del övrigt att önska. Den nya regeringens ledamöter vågar helt enkelt inte bryta med den tidigare politiken. Och alltför många ministrar är låsta av att ha varit kuggar i partimaskineriet. Nu skall de plötsligt axla ett självständigt politiskt ansvar. Klarar de av den uppgiften?

När de borgerliga efter nio år i opposition återkom till makten, var förhoppningarna stora om att de nya makthavarna skulle våga ta itu med landets problem på ett helt annat sätt än vad som skedde under den förra regeringsperioden 1976–1982.

Det fanns flera goda skäl bakom dessa förhoppningar. 1976 hade socialdemokraterna drivit en skrämsekampanj om den sociala nedrustning som skulle drabba landet om de borgerliga tog makten.

De nya regeringspartierna var måna om att vederlägga denna uppfattning genom att driva en mer socialdemokratisk politik än socialdemokraterna själva. Insikten om den ekonomiska krisens djup 1976 var dessutom dålig. Läget var faktiskt lika illa då som nu, men insikten om det dåliga läget växte fram först 1977 och 1978.

Fram till dess fanns det ingen som insåg behovet av att genomföra rejäla åtstramningsåtgärder. Och när insikten om krisen växte fram var det ingen som vågade göra något, inte minst mot bakgrund av den

populistiska oppositionspolitik som drevs av socialdemokraterna.

I år hade de borgerliga partierna dessutom ställt i utsikt att radikala åtgärder skulle genomföras. På de borgerliga partikanslierna hade konkreta åtgärdsprogram utformats, inte minst folkpartiets och moderaternas program *Ny start för Sverige*.

Sist, men inte minst, hade vi i år det viktiga förhållandet att centern fick en förhållandevis svag position. Det från borgerlig synpunkt ganska opålitliga centerpartiet skulle alltså inte kunna ställa till alltför mycket problem.

Westerberg i soffan

En föraning om att allt inte skulle gå som väljarna hade anledning att hoppas fick vi redan i valkampanjen genom Bengt Westerbergs hätska och kategoriskt negativa uttalanden om Ny Demokrati.

Redan under valrörelsen gjorde Bengt Westerberg hätska och negativa uttalanden om Ny Demokrati.

Partiet ställde upp på det mesta i moderaternas och folkpartiets program, men med Westerbergs ord före valet skulle han hellre se en socialdemokratisk minoritetsregering än en borgerlig regering som behövde Ny Demokratisk stöd.

När taburetterna stod och hägrade ändrade han förnuftigt nog inställning, men incidenten när han reste sig ur soffan i TV-studion vid Jan Wachtmeisters inträde visade att det skulle bli nya problem att genomdriva den politik som de borgerliga utlovat före valet. När själva regeringsbildningen var ett svek mot de uttalanden i regeringsfrågan som Westerberg gjort före valet, kunde vi naturligtvis vänta oss både det ena och det andra i sakfrågorna.

Självklart är tiden ännu alltför kort för att ha gett utrymme för några avgörande förändringar i politiken. Men regeringen har visat handlingskraft genom att göra det enklaste. Att upphäva lagstiftning som den tidigare oppositionen röstat emot.

Nu gäller det att ta nästa steg, att genomföra egna förslag. Och då uppstår onkligt dubier om den nya regeringens kapacitet.

På det ena området efter det andra har regeringens ledamöter gjort uttalanden som antyder att avgörande förändringar inte kommer att genomföras i den utsträckning som väljarna hade anledning att förvänta sig – och som väljarna faktiskt beställt genom sitt sätt att rösta.

Slöseri med skattebetalarnas pengar

Redan den första veckan efter regeringsskiftet blev det klart att någon försiktighet med skattebetalarnas pengar knappast kunde förväntas.

Regeringen satsade glatt fem miljarder (socialdemokraterna hade redan gett samma löfte) av skattebetalarnas pengar för att ge ett gäng "corporate raiders" med Nordbankens ordförande Björn Wahlström i

Regeringen satsade glatt fem miljarder av skattebetalarnas pengar i Nordbanken. Marknätet för en tredje TV-kanal reserverades för en statskontrollerad och systemvänlig TV-kanal, TV4, som vad gäller tittarsiffror och reklamintäkter blivit ett fiasko ...

spetsen möjlighet att ta över Nobel industrier från Erik Penser.

Självklart har staten ett slutligt ansvar för att betalningssystemet i landet fungerar. Nordbanken och andra stora banker kan rimligen inte få gå i konkurs – det skulle leda till orimliga konsekvenser för miljon-tals småsparare.

Men ingen har kunnat påvisa att Nordbanken på något sätt var hotad. Och hela Nobel-affären var för övrigt bara i storleksordningen 2 miljarder kronor. De övriga tre miljarderna var den prutmän som Björn Wahlström och hans allierade i S-E-Banken och Gota Bank satt upp. Den utnyttjades inte av den nya finansministern Anne Wibbe.

Ingen har heller på ett avgörande sätt kunnat belägga att övertagandet av Nobel verkligen var nödvändigt. Det mesta talar för att Nobel vid en domstolsprövning av det viktiga avtalet om finansbolaget Gamlestadens kapitalbas inte hade blivit skyldigt att betala en krona mer än vad Nobel redan satt in i bolaget.

S-E-Banken hade då gjort en miljardförlust, men även Nordbanken och Gota Bank hade förlorat stora pengar. Wibbles ingripande räddade bankerna och lät hela förlusten drabba Erik Penser.

Ingen har på ett begripligt sätt förklarat varför skattebetalarna skall pungslås på fem miljarder kronor för att Erik Penser och inte tre stora banker skall drabbas av ekonomiska förluster.

Statsrådet som inte satsar svenskt

Nästa "affär", som kanske dock kan betecknas som en storm i ett vattenglas,

handlade om justitieministern Gun Hellsvik.

Hade hon begått mutbrott genom att medverka i marknadsföringen för svensk byggindustri i norra Tyskland? Nej svarade hon kategoriskt, och fick straxt åklagarens stöd. Men innan "affären" avslutats gjorde hon de mest märkliga uttalanden. Som minister var det enligt henne olämpligt att delta i svenska företags marknadsföring utomlands. Det var något som hon kunde ägna sig åt som kommunalråd, men nu, på sin nya post, måste hon ändra inriktning.

Uttalandet är minst sagt häpnadsväckande och borde omedelbart ha föranlett att hon sparkats. Självklart skall svenska ministrar backa upp svenska företags affärer utomlands. Det har ministrarna gjort i alla tider.

Olof Palmes storartade insatser för att sälja Bofors-kanoner till Indien är det kanske mest kända exemplet, men genom åren har svenska ministrar av olika partifärg gjort mycket värdefulla insatser för svensk industri, inte minst i u-länderna där politiker och inte verkställande direktörer fungerar som "dörröppnare".

Fortsatt hjälp till kommunisterna

Kommunismen är död eller döende. Men dödsrosslingarna skall förlängas med hjälp av svenskt u-landsbistånd. Innan valet utlovade de borgerliga stopp på hjälpen till Kuba och Vietnam.

Efter valet ändrade biståndsminister Alf Svensson snabbt uppfattning. En viss omprövning kunde man nog tänka sig, men att sluta stödja de blodbesudlade diktatorerna på de svenska skattebetalarnas be-

kostnad var att gå för långt tyckte denne kristlige minister.

Samma utrikespolitik som förut

Moderaten Margareta af Ugglas blev utrikesminister och anpassade sig snabbt till mönstret för svensk utrikespolitik. Nästan.

Hon vågade dock inte ens gå så långt som socialdemokraterna när det gällde att slå ett slag för frigörelsen från kommunismen. Sloveniens och Kroatiens folk har i fria demokratiska val valt regeringar som skall införa marknadsekonomi. Den av kommunister kontrollerade serbiska regeringen i Belgrad har motsatt sig de två ländernas självständighetssträvanden och vill behålla planekonomin i hela Jugoslavien.

Tidigare har den socialdemokratiska regeringen förklarat att det finns tre grundkrav för ett svenskt diplomatiskt erkännande skall ske: Ett land skall ha ett folk, ett territorium och kontroll över detta territorium.

Utrikesministern har (liksom alla andra) medgett att Slovenien uppfyller alla de svenska kraven för ett erkännande. (För Kroatien är situationen inte lika entydig, där har ju de serbiska trupperna kontroll över en del av landets territorium). Men inget erkännande av ens Slovenien har kommit.

Det är istället SSU som har krävt ett svenskt erkännande av den antikommunistiska nya staten! De borgerliga ungdomsförbunden har däremot rättat in sig i ledet och håller tyst.

Nej till fria skolor

Fria skolor stod på de borgerligas program. Alternativ till den allt sämre monopolsko-

lan har länge setts som angelägna.

Ett motiv är önskemålet att begränsa kostnaderna, som rusat iväg värre än på de flesta andra områden i skolan – och detta trots att utbildningsresultatet snarare försämrats än förbättrats.

Ett annat viktigt motiv är behovet av pluralism i samhället. Alla svenskar skall inte stöpas i samma monolitiska form. Ett tredje lika viktigt motiv är att föräldrar skall ges möjlighet att satsa egna resurser på det de finner vara viktigt.

Somliga vill köpa lyxbilar, sprit eller cigaretter. Det går bra i Sverige idag. Andra vill satsa på sjukvård eller sina barns utbildning. Sjukvården må med viss tvekan gå an, men att satsa pengar på sina barns utbildning skall även framgent vara förbjudet.

Skolminister Beatrice Ask har förklarat att hon kommer att arbeta för förbud mot terminsavgifter i de nya fria skolorna. Friheten blir därmed en chimär.

Inställningen passar dock bra ihop med de åsikter som statsminister Carl Bildt framförde som gymnasist och aktiv i elevorganisationen SECO. Då var han emot privatskolor som företeelse.

De motverkade önskemålet om "en jämlik start" i livet. Idag har han fått ge efter på den punkten, men kan fortfarande genom skolministern se till att de praktiska möjligheterna att driva privata skolor begränsas.

Ett system med privatskolor innefattar för övrigt ofta möjligheter för barn från

mindre välbemedlade familjer att erhålla stipendier eller nedsatta avgifter.

TV-monopolet består

Frihet i etern var ett slagord som klingade bra i valrörelsen. Efter valet har det visat sig att det var innehållslöst prat.

Visst skall det bli fri radio, säger kulturminister Birgit Friggebo. Men, förklarar hon, de som har slagits mot den orättfärdiga radiopolitiken genom att sända reklamfinansierad radio skall inte få tillstånd. Det skall bara de som varit "laglydiga" få.

Bland reklambusarna finns främst Radio Nova med Claes Nydahl, men också en rad socialdemokratiska organisationer som finansierat sina närradiosändningar med reklam. Bland dem som däremot skall få tillstånd hör Friggebos partikamrat Jan Friedman, som sedan ett par år driver ett projekt för att förbereda tidningarnas start av lokala reklamfinansierade stationer.

Den fria radion, som var tänkt att bli en ny öppning för det fria ordet, blir enligt detta koncept mest en cementering av lokala tidningsmonopol. Tidningarna skall inte bara få monopol på det tryckta ordet utan också på det talade. I så gott som alla demokratiska länder förbjuds mediakoncentration av detta slag.

Stor uppmärksamhet har också ägnats frågan om den tredje märksända TV-kanalen. I våras beslutade den av socialisterna kontrollerade riksdagen att en sådan kanal skulle inrättas. Orsaken var ganska enkel. TV3 har gjort succé.

TV3 kontrolleras inte av censurmyndigheten Radionämnden, eftersom kanalen sänder från London. Det finns inte heller något avtal mellan staten och TV3 om innehållet i sändningarna, på det sätt som innehållet i Kanal 1 och TV2 är kontrollerat genom avtal med staten.

TV3s existens bygger på reklamfinansiering. Efter tre år började kanalen visa vinst. Upp på marknaden dök då TV4, som hade ett utbud anpassat till kraven från staten. Nyhetsprogram med en viss inriktning, viss andel svensk kultur, barnprogram, saklighet och opartiskhet (program av Robert Aschbergs typ är strängt förbjudna i monopol-TV, de är nämligen "partiska").

Medan TV3 rekryterat uppkäftiga systemkritiska journalister som Robert Aschberg (som aldrig arbetat på Sveriges Radio) har TV4 köpt upp ett helt batteri bolsjeviker från Kanal 1 och TV2.

Genom att ge TV4 tillgång till marknätet (och därmed förbättra täckningen för reklamböparna) kunde man slå undan benen för den av staten inte kontrollerade TV3. Precis till detta läge har Birgit Friggebo nu manövrerat skutan.

Samtidigt som avtalet med TV4 presenterades publicerades tittarsiffror som visade vilket totalt fiasko TV4 blivit. Medan TV4s tittarsiffror en genomsnittlig dag var tre procent var TV3s 13 procent (räknat på hela befolkningen, ungefär hälften kan ta in TV3 och TV4).

Av de som hade tillgång till TV3 och TV4 valde 31 procent TV3 och åtta procent TV4. Tittartiden var i genomsnitt per dag 24 minuter på TV3 och tre minuter på TV4.

Bland dem som spelat bort pengar på TV4 finns det centern närliggande Lantbrukarnas Riksförbund, vilket kan vara en förklaring till att bolaget fick tillstånd.

Regeringens manipulationer ledde dock inte bara till att marknätet reserverades för den systemvänliga kanalen. Eftersom den gjort så dåliga affärer kunde TV3s ägare gå in och köpa en dominerande ställning för en inte offentliggjord summa, som dock av allt att döma innebär att de tidigare delägarna förlorat hundratals miljoner under det gångna året.

Bara genom de nu av regeringen uppbackade monopoltransaktionerna lär det ha funnits någon möjlighet att rädda bolsjevikerna på den tråkiga TV4 kvar vid de opinionsbildningskontrollerande grytorna. □

Innan valet lovade de borgerliga att stoppa biståndet till Castro. Efter valet ändrade biståndminister Alf Svensson snabbt uppfattning.

Västvärldens svek mot balterna

Sveriges erkännande av Sovjets ockupation av Baltikum har ofta och med all rätt kritiserats.

Men även ledarna i USA och England var under och efter Andra världskriget mer intresserade av goda förbindelser med Sovjetunionen än av balternas öden.

Efter årtionden av tystnad har Baltikum blivit föremål för svensk uppmärksamhet. Bättre sent än aldrig.

Ett par saker brukar dras fram, kanske särskilt av exilbalter, när det nya läget kring Östersjön diskuteras. Den ena är Molotov-Ribbentrop-pakten och den andra är Sveriges erkännande av annekteringen. På den sistnämnda punkten brukar det framhållas att Sverige är "ensamt i världen".

Allt under de bästa välgångsönskingarna för balterna tillåter jag mig att ta upp en mindre uppmärksammasida av västvärldens politik mot Baltikum.

Hur många har klart för sig att konservativa engelska gentleman som Eden och Churchill i ett avtal ville garantera Stalins tillgång till Estland, Lettland och Litauen? Är det bekant för alla att USAs president Franklin Roosevelt kunde tänka sig att köra iväg invånarna från deras uråldriga hemtrakter?

När det nästan verkar som om NATO vill få med Sovjet kan

det vara nyttigt att påminna sig hur pålitliga de västliga vännerna varit tidigare. Först bara några allmänna kommentarer.

Löften till Stalin

USAs utrikesminister under Andra världskriget, Cordell Hull, lämnar en utförlig redovisning i sina *Minnen*, en volym på över tusen sidor utgiven på svenska 1949 (Natur och Kultur).

När brittiske utrikesministern Anthony Eden besökte Moskva i december 1941 begärde Stalin ett engelskt löfte om att de sovjetiska gränserna skulle bli desamma som före det tyska angreppet, att med andra ord Estland, Lettland och Litauen, vissa delar av Finland och vissa delar av Polen och Rumänien skulle införlivas med Sovjet. I gengäld lovade Stalin att stödja alla uppgörelser för att trygga brittiska baser i de europeiska staterna.

I ett telegram till amerikanske ambassadören Winant i London förklarade Hull att "beviset för vår välvilliga inställning till Sovjetunionen inte borde bestå i villighet från vår sida att redan nu erkänna utvidgade ryska gränser, utan snarare i beslutssamhet att lojalt uppfylla våra löften att hjälpa sovjetryska regeringen med militära förnödenheter och varor".

Hull nämner också att Eden hade lovat Stalin att han skulle söka få sin regering att fatta ett "gynnsamt" beslut.

Argumentet är alltså att gräns-

Balternas öden kom att avgöras högt över deras huvuden.

uppgörelsen får anstå till efter kriget, där USA lovar Sovjet allt militärt stöd. (För att besegra Tyskland, javisst.) Här talas inte om något nationellt självbestämmande à la Wilson.

I februari 1942 blir Hull sjuk. Han kommer tillbaka till departementet den 20 april för att upptäcka att "saker och ting utvecklats i fel riktning". Brittiske premiärministern Winston Churchill förefaller besluten att få till stånd en överenskommelse mellan Storbritannien och Sovjet, för all del med motvilja.

Då president Roosevelt insåg att Churchill tänkte underteckna avtalet, föreslog han en kompromiss: de litauer, letter, ester och finnar som inte ville

införlivas med Sovjet skulle få rätt att lämna områdena med sin egendom.

Winant telegraferade 4 maj från London och meddelade att Eden hade sökt tvinga på ryssarna presidentens kompromissförslag. Churchill och Eden hade sagt till ambassadören att Stalin betraktade frågan om de baltiska staterna som utgångspunkten för en vänskaplig allians med Storbritannien, och att de ansåg ömsesidigt förtroende mellan dem och ryssarna "mycket värdefullt för krigföringen och den kommande freden".

Utrikesminister Hull framhåller att han hela tiden motsätter sig det föreslagna avtalet, och att engelsmännen så småning-

om går över "på vår linje". I förhandlingarna med Molotov föreslår Eden ett avtal där gränsfrågorna inte berörs; ett sådant undertecknas också 26 maj 1942.

Drog in finskt konsulat

Det blev alltså ingen västlig variant på MR-pakten, även om det var nära.

Dock kan konstateras att västmakterna ingenstans talar om rätt till nationellt självbestämmande. Man är helt inställd på att hjälpa Sovjet i dess militära expansion och finner inget fel med att balternas öde avgörs i Moskva, London och Washington.

Balterna torde också ha fattat vinken när USA i juli 1942 drog in sin konsularrepresentation i Finland för att "förmå det att upphöra med kriget mot Sovjetunionen". Här skall inte diskuteras frågan om skulden till fortsättningskriget, bara konstateras att man i State Department haft en osentimental syn på karelenas hemtrakter och att frågan om diktatur och demokrati inte alltid har högsta prioritet.

I ett avtal från den 23 juli 1942 kritiserade Cordell Hull "den extrema nationalismen" och syftade då främst på Tyskland, men kanske i någon mån också på andra länder:

En överdriven nationalism har fått sitta i högsätet under perioden mellan de båda världskrigen, och den har omöjliggjort alla försök att genomföra oundgängligen nödvändiga åtgärder på det ekonomiska och politiska internationella området, har uppmuntrat och banat väg för diktatorerna och fört världen raka vägen till det nu pågående kriget.

Det kan vara intressant att se också vilka territoriella krav Stalin hade tillåtit sig att lägga fram för Eden vid mötet 1941, utöver Baltikum. Det kan tyda på att han kände en viss respons västerifrån.

Stalins territoriella krav förverkligades i stora delar i Jalta. Amerikanerna strävade efter att hålla vänligast möjliga förbindelser med Sovjet.

Den polska gränsen skulle sammanfalla med den s k Curzon-linjen, dvs rysk-tyska gränsen skulle dras ungefär i enlighet med Polens delning 1939.

Rumänien skulle upplåta vissa baser åt ryssarna och i gengäld få ett stycke av Ungern. Österrike skulle återupprättas som självständig stat och Rheinlandet skulle avskäras från Tyskland och förvandlas till en självständig stat eller till ett protektorat (jämför Förbundsrepubliken).

Eventuellt skulle en självständig bayersk stat upprättas, Ostpreussen skulle överlämnas till Polen, Sudetområdet skulle återlämnas till Tjeckoslovakien, Jugoslavien skulle återupprättas och erhålla vissa områden av Italien, Albanien skulle åter bli självständigt, Turkiet skulle erhålla Tolvoarna med eventuella justeringar osv.

Välvilja mot Sovjet

I stora delar förverkligades denna karta i Jalta. Det intressanta här är att Stalin ville ha

sin nya ordning förankrad hos den konservativa brittiska regeringen och inte vände sig till de närmast berörda.

Eden bemötte visserligen Stalins krav också här, men sade ingenting om nationellt självbestämmande. Han påpekade bara att "det av många skäl var omöjligt för honom att ingå några hemliga avtal, bl a hade han lovat Förenta staternas regering att inte göra det". Likväl gick han med på att ta med sig de ryska förslagen till London och diskutera dem med kabinettet.

Man undgår för övrigt inte vid läsningen av Cordell Hulls minnen att notera hur litet han har att säga om Stalins terror. Vid beskedet om Hitlers invasion i Ryssland ringde han ögonblickligen upp presidenten och sina närmaste medarbetare i utrikesdepartementet och "underströk den ena gången efter den andra, att vi borde göra allt som stod i vår makt för att hjälpa Sovjetunionen".

Hull konstaterade svalt att Sovjet är offer för axelmakter-

nas aggression och går in på militära teknikaliteter. Detta efter att på 550 sidor knappast ha nämnt Stalin och Sovjet annat än i förbigående som en värdefull allierad mot Japan på 1930-talet. När nu Sovjet förs på tal kan det heta:

Vi försökte hela tiden på vårt håll skapa mer tillfredsställande förbindelser med Ryssland. Den 21 januari [1941, min anm] upphävde vi de moraliska sanktioner, som hade tillämpats mot Ryssland ända sedan invasionen i Finland 1939.

I verkligheten inträdde därmed ingen förändring, eftersom de varor som tidigare hade drabbats av embargot nu föll under de licensbestämmelser, som trädde i kraft i och med lagen av den 2 juli 1940 och ställde exporten under mycket sträng kontroll. Men vi hoppades att upphävandet skulle ha en viss psykologisk betydelse.

I detta sammanhang säger Hull även till sovjetiske ambassadö-

ren Oumanskij i Washington bland annat:

"När det gäller Sovjetunionen och dess regering hyser jag personligen inte den minsta ovilja (...)" . Inte den minsta ovilja mötte Stalin och hans bödler från den högsta amerikanska utrikesledningen. Kriget analyserades i realpolitiska och strategiska termer.

Cordell Hulls beskrivning ger trots allt intrycket att Amerika har hållit briterne tillbaka från att göra alltför stora och alltför snabba eftergifter mot Sovjet.

Naiva Stalinbeundrare

En något annan bild ger en jämförelse med en brittisk version, nämligen samma tidsavsnitt i Lewis Broads *The War that Churchill Waged* (1960). Där framstår amerikanerna än mer än hos Hull som naiva Stalinbeundrare, medan Broad understryker åtminstone Churchills motvilja mot kommunisterna. Vid HitlerTysklands anfall tvekade dock inte Storbritannien att alliera sig med Sovjet, om än

under vända.

Men när Eden i december 1941 fick de sovjetiska kraven på efterkrigsgränser för underskrift, uppges Churchill ha blivit upprörd. Han bedömde sovjetiska försäkringar som värdelösa och sände instruktion till Eden om att kraven skulle tillbakavisas.

Churchill beskrivs vid detta tillfälle som bekymrad över de möjliga återverkningarna på den amerikanska opinionen:

Presidenten bekymrade sig som en far för Atlantfördraget. Att för honom avslöja hur lätt Stalin tog på dess förpliktelser skulle förvisso vara högst olämpligt. (...) Bortom Atlanten delade amerikanerna briterne beundran för Kremles härskare och överträffade dem i sin okunnet om deras sanna natur. Winston skulle ha kunnat upplysa dem.

Ännu 1944, skriver Broad, kunde Roosevelt i Washington yttra:

Eftersom Ryssland är den av-

görande faktorn måste det få all tänkbar hjälp och ingen möda får sparas för att vinna dess vänskap. Eftersom det utan tvivel kommer att dominera Europa efter axelmakternas nederlag, är det ännu mer väsentligt att utveckla och uppehålla vänligast möjliga förbindelser med Ryssland.

Realpolitik av krassaste slag, alltså, från ledande västpolitiker som Roosevelt, Hull och Eden. En snabbspolning fram till nutiden låter en mer ideologiskt betingad linje flimra förbi, särskilt efter sovjetstyrda kupper och inmarscher i Östeuropa.

Glöm bara inte hur nära det var att historien fått ett annat förlopp i den västliga diplomatin genast efter annekteringen. I samband med gulfkriget fick vi också en påminnelse om vad realpolitiken kan betyda för hur de stora i väst ser på Baltikum.

Fyra svaga stater

Allt detta på tal om att Sverige skulle avvika från västvärlden i sin diplomatiska praxis.

Folkrättens formaliteter kan vara snåriga. När de baltiska republikerna utropade sin självständighet 1918 var de alla ockuperade av tyska trupper.

Det är därför inte självklart att just dessa deklarationer kan erkännas som giltiga utgångspunkter för nyuppståndna stater, men det är ostridigt att det fanns tre baltiska republiker som besattes av Sovjet 1940. Vi kan också idag ta fasta på att balternas folkvalda organ är legitima företrädare för folken.

Låt mig till slut referera en rapport från Deutsche Bank (Die Sowjetunion in Umbrauch). Författarna hävdade att de olika unionsrepublikerna skulle ha ytterst olika förutsättningar för en självständig ekonomi. Sex av republikerna bedömdes som ekonomiskt starka, fem som medelstarka och fyra som svaga.

I den första gruppen återfanns Ryssland, Ukraina, Georgien och de tre länder där Frankfurtbankirernas förfäder 1918 bevittnade östersjöfolkens utträde.

Av Tommy Hansson

Kyrkligt biståndsorgan uppmuntrar terrorism!

Saddam Hussein skickade 39 Scud-missiler mot Israel under kriget mot Persiska viken. En människa dödades. Men omedelbart efter kriget – i mars i år – mördades fyra judinnor på öppen gata i Jerusalem. En av dessa kom från Sovjetunionen och hade bott i Israel i endast två månader.

– Terroristen som mördade dem var en arab vid namn Abu Jalla som var anställd av den svenska organisationen Diakonia, säger Bernt Jonasson, konsulent för ekumeniska rörelsen *Shalom över Israel* i Jerusalem, till *Contra*.

Trots Iraks hot om att utsätta Israel för kemisk krigföring, och trots raketattacker, gick den judiska nationen så gott som oskadd genom kriget. Det var några dagar efter krigets slut som Abu Jalla dödades fyra

kvinnor med kniv i Jerusalem. Mördarens anknytning till svensk biståndsverksamhet är värd att notera.

Konsulent Bernt Jonasson, på tillfälligt besök hemma i Sverige, beskriver sin egen

erfarenhet av Diakonias arbete bland araberna på israeliskt område;

– Några månader innan massakern i Jerusalem var jag inbjuden till en fest hos Diakonia, tidigare kallad Frikyrkan hjälper, i Gaza. Både lokalt anställda och svensk personal var närvarande. Ivan Magnusson, som tillhör en frikyrka i Uppsala och som är direktor för Diakoniarbetet, tog under vårt samtal fram en kniv och sade: "I Sverige var jag pacifist, men nu vet jag inte var jag står i den frågan."

Vidare, berättar Jonasson för *Contra*, fortsatte en arabisk kvinna vid samma bord på detta tema med att säga: "Nu har våra pojkar lärt sig att hugga i nacken istället

Svensk Diakonia-personal uppmuntrar terrorism i Israel, hävdar Bernt Jonasson. Här talar han vid en Israel-konferens i Hjälmared utanför Alingsås. (Foto: Tommy Hansson)

för i ryggen!" Ivan Magnusson log instämmande åt den kommentaren. Den relaterade till de israeliska soldaternas nya skyddsvästar, vilka skyddar ryggen men ej nacken.

En arabisk terrorist hade således lyckats döda en Israel vid Damaskusporten i Jerusalem genom att hugga i nacken...

Lågt plan

Bernt Jonasson blev, av naturliga skäl, ytterst illa berörd av Diakonia-direktorns kommentar:

– Jag tyckte att samtalet hamnat på ett mycket lågt plan. Det blev inte bättre av att Magnusson talade hänfullt om staten Israel. Samtalet urartade definitivt då han till och med ifrågasatte om den israeliska maten var något att ha.

Det är klart att Diakonia stödjer den "palestinska kampen" för att "befria" områden som Gaza och den så kallade Västbanken från israelisk överhöghet. Bernt Jonasson påpekar:

– Fyra månader efter det att Ivan Magnusson på Diakonia viftat med en kniv och uttryckt förståelse för arabiskt våld mördade alltså Abu Jalla, som var avlönad av Diakonia, fyra judinnor i Jerusalem med en kniv.

Ett par veckor efter händelsen sitter jag på busshållplatsen där mordet ägde rum, och en förståndshandikappad ung man går fram och tillbaka och frågar: "Varför, varför?" Han uttrycker det som vi alla känner, men sväljer med smärta och tystnad.

Fortfarande finns det ett enkelt minnesmärke över de mördade kvinnorna vid busshållplatsen. Det blomstersmyckas ständigt av förbipasserande israeler och utlänningar.

Ensidighet

Konsulent Bernt Jonasson försökte få in

en debattartikel i den kristna dagstidningen *Dagen* i syfte att fästa uppmärksamheten på Diakonia-direktorns attityd. Artikeln refuserades dock med motiveringen att den var ett "personangrepp". Jonasson framhåller:

– Kanske borde jag ha gjort fler försök att få in artiklar om detta i stället för att ge upp så lätt. *Dagens* inställning är dock betecknande för den enorma ensidigheten i Israelfrågan i svenska massmedier. Efter mordet i Jerusalem frågade jag en representant för Sveriges Television om man nu inte skulle göra ett reportage om händelsen. "Det är redan gjort", blev svaret. Och vad var det man gjort? Jo, man hade uppsökt mördaren Abu Jallas familj i Gaza

varvid hans mor uttryckt stor förståelse över sonens "hjaltemodiga" död...

Contras läsare nickar naturligtvis igenkännande åt Bernt Jonassons berättelse. Den är typisk, både vad avser medias vänstervridna ensidighet och svenska biståndsarbeters revolutionsromantik. Dessbättre lyckades Jonasson publicera en artikel om Abu Jallas svenska anknytning, nämligen i *Shalom* över Israel, organ för sällskapet med samma namn (i nummer 5 1991). Bernt säger:

– Jag kan nämna att Diakonia reagerade starkt mot min artikel. Man spred fotostatkopior om hur "hemska" jag var...

20 miljoner

Det verkligt hemska i sammanhanget är naturligtvis att man från kyrkligt och frikyrkligt håll (och från politiskt håll, men det vet alla) stödjer den arabiska terrorismen i Israel. Det är i och för sig inte fel att, som Diakonia gör, hjälpa araber som skadats i "intifadan". Även om det är minst lika motiverat att hjälpa dess offer.

Fel bli det då man från svenskt håll är beredd att oreserverat stödja och uppmuntra ett våldsinriktat uppror som för länge sedan sparat ur.

– Och det är ytterst araberna själva som skadas av den ensidiga svenska inställningen, understryker Bernt Jonasson. □

Tack vare patriotrobotarna dödades endast en israel under Iraks missilattacker. Omedelbart efter kriget mördar en anställd vid den svenska organisationen Diakonia fyra judinnor.

BOK-NYTT

Baltikum

Det är säkert en och annan bokförläggare som slitit sitt hår under hösten. Många av höstens böcker om Sovjet och Östeuropa blev ju i ett slag inaktuella, innan de ens hunnit ut på bokhandelsdiskarna.

En bok som klarat sig riktigt bra, trots att den skrevs färdigt redan i våras, är Andres Küngs brett upplagda bok *Baltikum. Boken om Estland, Lettland och Litauen*.

Kontakterna mellan Sverige och Baltikum har i hög grad varit nedfrusna under den sovjetiska ockupationstiden. Det har lett till att våra kunskaper om grannländerna på andra sidan Östersjön är bristfälliga. Och det är den okunskapen som Andres Küng försöker råda bot på med sin bok.

På 250 rikt illustrerade sidor i A4-format presenterar Küng i tur och ordning de baltiska staterna. Han tar upp geografi, historia och befolkning, liksom även kultur, religion, utbildning och sociala frågor.

Andra ämnen som Küng lagt vikt vid är de ekonomiska förutsättningarna och den förstörda miljön. De båda oljeskiffereldade kraftverken i Narva i Estland släpper t ex ut mer svaveldioxid än hela Sverige. Och i Lettland har myndigheterna deponerat radioaktivt högriskavfall i plasttunnor som grävts ned i marken.

Boken inleds med en samlad översikt över Baltikum. Även om de tre baltiska länderna har en hel del gemensamt finns många olikheter. Ser vi till språken räknas lettiska och litauiska till de baltiska språken, en gren på det stora indoeuropeiska språkträdet, medan estniska hör till den finsk-ugriska språkgruppen, samma språkgrupp som bl a ungerska, finska och lappska

tillhör. Lettiska och litauiska är därmed närmare besläktade med svenska än med estniska.

Ser vi till religionen blir uppdelningen en annan: Estland och Lettland är av hävd lutheranska länder, mycket beroende på det tidigare svenska inflytandet, medan de troende i Litauen är

katoliker.

Till skillnad från Estland och Lettland har Litauen ett stormaktsförflutet. Vid fjortonhundratalets slut hade Storhertigdömet Litauen inflytande över hela östra Europa: Preussen, Polen, Böhmen, Moldavien och Ungern.

Sveriges relation till Baltikum har från Andra världskriget och framåt haft en hel del i övrigt att önska. Under den svenska tiden i Livland (1561–1721) var däremot relationerna mellan svenskar och ester och letter mycket goda. Det svenska inflytandet var i allmänhet uppskattat bland allmogen. Den tiden kallas, enligt Küng, fortfarande i folkmun för "den gamla, goda svensktiden".

Anledningen till de svenska kungarnas popularitet var att de förbättrade de baltiska böndernas ställning gentemot den baltyska adeln. Bl a fick bönderna möjlighet att gå till kungs om godsherrarna missbrukade sina

privilegier. Böndernas skyldigheter fastställdes också i s k jordeböcker, vilket minskade utrymmet för adelns godtycke. Svenskarna förbättrade därtill den folkliga utbildningen, genom att inrätta folkskolor för estniska och lettiska barn.

Presentationen av varje land inleds med en översikt i punktform. Här förmedlas en hel del intressanta – om än ibland kuriösa – fakta. Vem har t ex reflekterat över att det faktiskt är lika nära från Riga till Stockholm som från Rigabukten till ryska gränsen? Eller att spionkameran Minox först tillverkades i Lettland.

Såväl Lettland som Litauen är faktiskt större till ytan än länder som Danmark, Belgien, Nederländerna och Schweiz.

Hela 79,6 procent av invånarna i Litauen är litauer, medan ester och letter bara når upp till 61,3 respektive 52 procent i sina länder. För Estland och Lettland gäller att andelen ryssar stadigt ökat genom åren. År 1935 bestod exempelvis över 75 procent av Lettlands befolkning av letter. I Litauen har däremot andelen litauer endast minskat med 4 procentenheter sedan 1923.

Flest invånare har Litauen med 3,7 miljoner, vilket innebär att det finns fler litauer än ester och letter. Den största staden, å andra sidan, är Riga i Lettland, med över 915 000 invånare. Över en tredjedel av invånarna i Lettland bor med andra ord i huvudstaden Riga.

Sist i boken finns en studiehandledning. Och för den musikaliske återfinns text och noter till de tre baltiska ländernas nationalsånger.

Anders Fjällström

Andres Küng: *Baltikum. Boken om Estland, Lettland och Litauen*. Winbergs Förlag. ISBN: 91-87004-31-3

Våra första västindienfarare

Den röda tråden i denna bok är de svenskar och sedermera finlandssvenskar som verkade i den svenska västindiska kolonin S:t Barthélemy, och denna kolonis historia.

Men boken ger betydligt mer än dess titel varslar om. Den belyser all svensk kolonialpolitik och alla försök till sådan, från Nya Sverige 1638 till S:t Barthélemys återgång till Frankrike 1878. Boken berättar också om alla de svenskar i mer eller mindre ledande ställningar som var inblandade i de koloniala frågorna.

Mycket har tidigare skrivits om S:t Barthélemys historia, och Riksarkivets samling därom är rikhaltig. Men så sent som 1962 upptäckte makarna Rolf och Florence Lamborn en arkivsamling med 400 000 handlingar i Aix-en-Provence i Frankrike rörande den svenska tiden på ön. Det är bl a detta material som författaren använt sig av.

Den finlandssvenske författaren har ett övertag över rikssvenska skribenten däri att han särskilt behärskar det finländska materialet. Han vill understryka det finlandssvenska deltagandet i S:t Barthélemy, Guadeloupe, Cabo Corso och andra expeditioner till Västindien, Sydamerika och Afrika.

Före 1809 fanns ingen anledning att skilja på svenskar från olika landsändar i riket. Alla var svenskar, även om de talade finska eller tyska. Författaren kallar riket före Finlands avskiljande för Sverige-Finland. Så har det aldrig hetat, lika litet som Sverige-Norrland eller Sverige-Götaland. Det hette Sverige och inget annat.

Icke desto mindre förvånas

läsaren över hur talrika de svenskar var som kom till Finland och deltog i det politiska spelet kring kolonialpolitiken, i expeditionerna. Detta gällde både före och efter förlusten av Finland.

I centrum för de personliga förhållandena stod Sveaborg. De flesta var militärer, många var födda på Sveaborg, alla hade tjänstgjort där, och en stor del återvände dit. Här skymtar finländarnas roll i anjalasammanvärvningen, Sveaborgs kapitulation, avsättandet av Gustav IV Adolf och i upprättandet av det ryska storfurstendömet Finland.

Ett par av de dödsdömda anjalamännen benådades med förvisning till S:t Barthélemy, men de flesta hade inget brottsligt på sina samveten utan tjänade troget sitt land och sin konung. De kunde inte hjälpa att landet rådde i krig.

Av de omkring 340 personnamn som kan uppfattas som svenska i den omfattande person- och ortsförteckningen är över hälften finlandssvenska. De flesta får sin levnad längre eller kortare beskriven. Det ligger ett oerhört personhistoriskt forskningsarbete bakom.

När Finland skiljdes från Sverige flyttade en del finlandssvenskar till Sverige, andra stannade kvar i sina hemorter, och så småningom gick allt fler av dem och deras ättlingar i tsarens tjänst.

Besittningstagandet av S:t Barthélemy utgick från Sveaborg, i det att skärgårdsfregatten Sprengtporten, under Johan Puke, avgick därifrån i november 1784 med bl a den förste guvernören Salomon Mauritz von Rajalin ombord. Redan där framträdde alltså finlandssvenskarna på scenen.

Det är slående hur många av de agerande personerna som sedermera kom att spela ledande roller i det Bernadotteska Sverige. Bland de mest kända framträder utrikesminister Gustaf af Wetterstedt, presidenten Carl David Skogman och stats-

rådet Gustav Fredrik af Wirsén. Man behöver blott nämna sådana familjenamn som Adlercreutz och Nordenskiöld för att få en påminnelse om finlandssvenskarnas insatser. Den store upptäcktsresanden A E Nordenskiöld var ju finländare, liksom t ex Fredrika Bremer.

K-G Ohlin kan inte undgå att beröra en mörk punkt i den svenska kolonialpolitiken, nämligen slavhandeln och slaveriet

Våra första västindienfarare

K-G Ohlin

Olimex

på S:t Barthélemy. Vid svenskarnas övertagande av ön fanns där 281 slavar. I det av Gustav III utfärdade privilegiebrevet till Västindiska kompaniet medgavs att kompaniet fick "driva slavhandel på Angola och afrikanska kusten".

Denna hantering var länge den den främsta näringen på ön. Och där behövdes slavar för dess uppodling, när vita personer inte orkade med sådant arbete i det subtropiska klimatet.

År 1812 var slavarnas antal 2 406. Slaveriet väckte opposition både i Sverige och i övriga Europa. I Wienkongressen 1815 gick Sverige med på att avskaffa det inom fem år, men därav blev intet. Så småningom avtynade handeln och näringarna i övrigt, varvid antalet slavar minskade. År 1845 beslöt riksdagen att friköpa de återstående och anslog till en början 30 000 riksdaler därtill. Två år senare hade alla de 514 slavarna friköpts.

K-G Ohlins mycket resultatri-

ka forskning och utgivning har möjliggjorts genom stöd från flera stiftelser och fonder. Även i Sverige kan vi hälsa utgivningen med tillfredsställelse. Boken utgör ett värdefullt tillskott till vår kännedom om finlandssvenskarnas insatser i vår gemensamma historia.

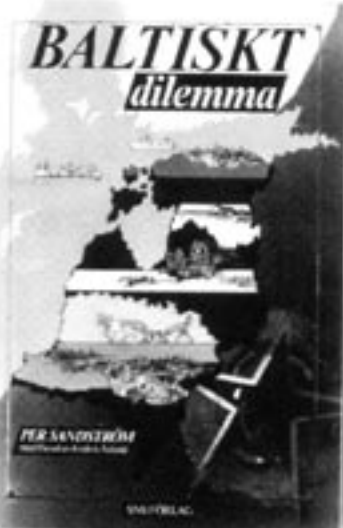
Ebbe Aspegren

K-G Ohlin: *Våra första västindienfarare*. Olimex. ISBN: 952-9600-01-1

Baltiskt dilemma

De som deltagit i måndagsmötena och därigenom känt ökande engagemang för våra baltiska folk har ofta förgäves letat efter översikter och aktuellt bakgrundsmaterial, som hjälper till att ge perspektiv på den senaste tidens dramatiska händelseutveckling. Per Sandströms skrift *Baltiskt dilemma* är därför ett värdefullt tillskott till den än så länge alltför glesa litteraturen om våra grannländer.

I inledningsavsnittet ges en kortfattad men föredömligt klar-

görande historisk tillbakablick, som bland annat visar att det nationella uppvaknandet legat latent även under ofärdsåren och hade en första ack så tillfällig vårblomning under den så kallade avstaliniseringen på 1950-

talet. Det var då systemet med sovnrachoser, d v s regionala ekonomiska planeringsorgan infördes och åtminstone i Lettland ledde till att en sorts "nationalkommunism" etablerades. Denna utveckling avbröts emellertid genom utrensningssvågen kring 1960.

Intressant är att följa hur frihetsrörelsen har utvecklats från den tidiga oppositionella aktivismen, via försöken att vinna självstyrelse inom Sovjetstatens ram, fram till dagens krav.

Ett mellanavsnitt med titeln *Arvet från 50 års planeekonomi* ger en snabböversikt över näringslivets struktur i de tre republikerna, som ju är synnerligen olika ifråga om levnadsnivå, industrialiseringsgrad, naturtillgångar och politisk demografi, dvs graden av rysk invandring.

Nationalinkomsten per capita synes ligga 20 procent över genomsnittet i Sovjetunionen i Estland och Lettland. Det jordbruksdominerade Litauen ligger 10 procent över Sovjetunionen.

Rikt på råvaror är endast Estland med sin fosforitutvinning i Rahvere och brytning av oljeskiffer kring Kotla och Järve – båda i de nordöstra delarna av landet. I de trakterna är befolkningen nästan kompakt rysktalande som följd av invandringen.

De senaste årtiondenas industrialisering har på ett dramatiskt sätt avspeglats i den förändrade befolkningsstrukturen.

Särskilt drabbat har Estland blivit. Den estniska andelen av befolkningen har minskat från drygt 90 procent under mellankrigstiden till nuvarande 60 procent.

För Lettlands del, där det ryska befolkningsinslaget var betydande redan före Första världskriget är motsvarande siffror 73 respektive 52 procent.

Denna utveckling tyckt ha åstadkommit genom en kombination av arbetskraftsinvandring och systematiska deporta-

tioner av människor i de fertila åldrarna. Litauen visar ett rakt motsatt mönster. Litauerna har ökat sin andel av befolkningen från 70 procent under mellankrigstiden till 80 procent. En bidragande orsak till det kan ha varit att drygt 200 000 judar utrotades under den tyska ockupationen.

I det sammanhanget försöker författaren besvara den ingalunda lätta frågan huruvida Sovjetunionen har subventionerat eller sugit ut Baltikum.

Hans svar blir att den massiva industrialiseringen trots viss nettohemtagning av vinster medfört en betydande subventionering, vars omfattning antagligen är större än vad som kan utläsas ur den officiella statistiken.

Under de senaste åren har de tre republikerna konsekvent uppvisat en negativ balans i sin handel med resten av Sovjetunionen, dvs importerat mer än de exporterat. Förlusterna för Baltikum anser han huvudsakligen bestå i utebliven tillväxt och miljöförstöring – helt naturliga följder av planekonomins väsen.

Tidpunkten i framställningen ligger i tredje avsnittet, som

behandlar möjligheterna – och svårigheterna – att genomföra frigörelsen. Därvid uppstår givetvis svårlösta problem kring äganderätten till "allunionell" egendom liksom frågan vem som äger själva infrastrukturen, hamnar, järnvägar kraftverk och liknande.

De så kallade allunionella företagen återfinns huvudsakligen inom verkstadsindustrin och den kemiska industrin. Flera av dem har militär betydelse. De kontrolleras av ministeriet i Moskva och deras arbetskraft är till största delen ryskspråkig.

Omfattningen av dessa verksamheter tycks variera mellan 30 procent av industrin bruttoproduktion i Estland och 40 procent i Lettland och Litauen.

Författaren tvivlar emellertid inte på att även dessa komplicerade problem kan få en för alla parter tillfredsställande lösning, eftersom Baltikum och övriga delar av Sovjetunionen även i framtiden kommer att vara beroende av varandra.

Birger Larsson

Per Sandström: Baltiskt dilemma. SNS Förlag. ISBN: 91-7150-398-6

Bekännelsen

Efter att ha läst Gorbatjovs bok *Perestrojka* var det lätt att från början ha en negativ inställning till Boris Jeltsins bok *Bekännelsen*. Men ingenting kunde vara mer orättvist; det finns ingen lik-

het mellan dessa båda alster, vare sig till innehåll eller stil.

Medan *Perestrojka* är ett monotont, ständigt tuggande på samma gamla tema ("inte har vi det särskilt bra, men socialismen är det inget fel på") är Jeltsins bok trevlig, innehållsrik och lättläst. En form av biografi, där dock bakgrunden, det sovjetiska samhället i en mångfald yttring-

ar, ges samma vikt som huvudpersonen, Jeltsin själv.

Med detta vill jag ingalunda säga att Jeltsin är en blygsam herre, för det är han då rakt inte. Tvärtom är han mycket nöjd med sig själv. Utan att påstå att han är oärlig får man i vissa avsnitt känslan att avhandlingen till viss del är friserad för att han ska framstå i så god dager som möjligt. Speciellt i jämförelse med Gorbatjov.

Bokens kapitel har som titel ett datum, märkligt nog inte i kronologisk ordning. Varför är svårt att förstå, eftersom kapitlen utan vidare kunde placeras i en dylik ordning. Under datumet finns en undertitel som dock inte ger nämnvärd upplysning vad beträffar innehållet. Märkligast av allt: boken saknar innehållsregister!

Bekännelsen är som gjord för sträckläsning, en enkel – ibland nästan folklig – stil (att söka litterära finesser har man inget för) som får effekten av en indirekt dialogform. Att läsa Jeltsins bok är att kombinera nytta med nöje.

Christer Arkefors

Boris Jeltsin: Bekännelsen. Forum. ISBN: 97-37-09817-9

CONTRA 2 1992

I kommande nummer ska vi analysera valrörelsens jättelika affischporträtt av partiledarna, en porträtteknik med historiska anor. Vidare berättar vi om Alger Hiss och McCarthyismen, och tittar på ett av de viktigaste inslagen i en marknadsekonomi: reklamen. Och mycket mer.

...kommer i februari